

Верховний
Суд

ОГЛЯД
рішень Європейського суду
з прав людини
(квітень 2025 року)

Зміст

Стаття 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (заборона катування)	4
L. AND OTHERS v. France: нездатність слідчих органів та національних судів забезпечити належне й ретельне розслідування актів зґвалтування неповнолітніх і притягнути винних осіб до відповідальності – порушення	4
Стаття 6 Конвенції (право на справедливий суд)	11
JAUPI v. Albania: сумісність засудження заявника на підставі показань свідків, яких заявник не мав змоги допитати під час судового слухання, із гарантіями, передбаченими статтею 6 Конвенції, залежить від «вирішальності» цих доказів для визнання заявника винним – порушення та відсутність порушення	11
DOYNOV v. Bulgaria: відсутність незалежності та безсторонності суддів Верховного адміністративного суду під час розгляду позову заявника до цього ж суду про відшкодування шкоди внаслідок стверджуваного порушення права Європейського Союзу – відсутність порушення	17
IVAN KARPENKO v. Ukraine (№ 2): відмова заявнику брати участь у судових засіданнях в режимі відеоконференції в рамках адміністративного провадження за його позовом щодо незаконності моніторингу адміністрацією виправної колонії його кореспонденції – порушення	21
Стаття 7 Конвенції (ніякого покарання без закону)	26
BĂDESCU AND OTHERS v. Romania: гарантія суддівської незалежності не виключала засудження заявниць-суддів за зловживання службовим становищем – відсутність порушення	26
Стаття 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя)	32
GREEN v. The United Kingdom: розголошення в парламенті імені особи, щодо якої діяла судова заборона, не перевищило межі свободи розсуду Держави щодо регулювання парламентських привілеїв – відсутність порушення	32
VAN SLOOTEN v. the Netherlands: позбавлення матері батьківських прав щодо її дочки, яку було влаштовано в прийомну сім'ю – порушення	35
SHIPS WASTE OIL COLLECTOR B.V. AND OTHERS v. the Netherlands [GC]: передача та використання даних, отриманих унаслідок прослуховування телефонних розмов під час кримінального	39

розслідування, у провадженні щодо порушення антимонопольного законодавства – відсутність порушення

KAVEČANSKÝ v. Slovakia: проведення обшуків у нотаріальній конторі та інших приміщеннях заявника з подальшим вилученням даних з електронних пристроїв без попереднього судового ордеру, а також відсутність у національному законодавстві механізму подальшого ефективного судового перегляду дій слідчих органів – порушення 44

Стаття 10 Конвенції (свобода вираження поглядів) 49

AVAGYAN v. Russia: недоведеність національними судами факту умисного поширення заявницею завідомо недостовірної інформації про COVID-19 у мережі «Інтернет», а також відсутність сторони обвинувачення під час адміністративного провадження в суді – порушення 49

BACKOVIĆ v. Serbia (№ 2): накладення штрафу на адвоката за критичні висловлювання в судовому поданні – відсутність порушення 54

TERGEK v. Turkey: затримка доставки та утримання адміністрацією в'язниці адресованої ув'язненому заявнику великої кількості ксерокопій та роздруківок з вебсайтів – відсутність порушення 56

Стаття 18 Конвенції (межі застосування обмежень прав) 59

SYTNYK v. Ukraine: адміністративне переслідування директора НАБУ, яке мало переважно прихований мотив – дискредитацію його особи та підриг його професійної репутації, допущення серйозних процесуальних недоліків під час розгляду його справи та внесення його імені до Реєстру корупціонерів на невизначений термін – порушення статті 18 у поєднанні зі статтями 6 та 8 59

Стаття 1 Першого протоколу до Конвенції (захист власності) 64

STĂVILĂ v. the Republic of Moldova: виключення мажоритарного акціонера з компанії внаслідок судового провадження, ініційованого міноритарним акціонером, без належної оцінки пропорційності такого заходу – порушення 64

Рішення ЄСПЛ проти України

68

СТАТТЯ 3 КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД (ЗАБОРОНА КАТУВАННЯ)

[L. AND OTHERS v. France \(№ 46949/21, № 24989/22 ТА № 39759/22\)](#)

Обставини справи

У цій справі троє заявниць скаржилися на те, що французьке законодавство і практика не забезпечують ефективного захисту від зґвалтування, а також на те, що їхній статус неповнолітніх та вразливе становище, в якому вони перебували під час оскаржуваних подій, не були належним чином враховані. Заяви переважно стосувалися виконання Державою-відповідачем своїх позитивних зобов'язань за статтями 3 і 8 Конвенції в їхніх матеріально-правових і процесуальних аспектах.

Заявниці, пані L., пані Н. В. та пані М. L. народилися у 1995, 2005 та 1991 роках відповідно.

Щодо заяви пані L. (заява № 46949/21)

31 серпня 2010 року L. та її мати звернулися до поліції зі скаргою на те, що у 2009 році, коли L. було 14 років, її зґвалтували двоє 21-річних чоловіків, які були пожежниками, що розташовувалися в казармах неподалік від її будинку. Розслідування було доручено відділу захисту сім'ї місцевої поліції. L. описувала себе як психологічно вразливу та відлюдькувату внаслідок знущань у школі, через що вона приймала ліки та кілька разів була госпіталізована у дитячу психіатричну лікарню. Під час кількох допитів L. розповіла, що з 12 років страждала від судомних нападів, через які їй неодноразово надавали невідкладну допомогу пожежники (*sapeurs-pompiers*), які виконували роль лікарів, що надають невідкладну медичну допомогу. Вона стверджувала, що з квітня 2009 року і надалі вона кілька разів вступала у статеві стосунки з одним із пожежників, в його будинку або в її будинку, в машині або в лісі, і що вони зустрічалися виключно з цією метою. Заявниця стверджувала, що її контактні дані згодом були «поширені» серед інших пожежників кількох пожежних частин, які зв'язувалися з нею за допомогою смс або через Facebook.

За заявою прокурора від 4 березня 2011 року було розпочато досудове розслідування стосовно одного пожежника та двох його друзів, які обвинувачувалися у груповому зґвалтуванні та сексуальному насильстві щодо неповнолітньої особи віком до 15 років, яка була вразливою особою.

Ухвалою від 19 липня 2019 року слідчий суддя відхилив аргументи заявниці, яка просила, щоб розслідування здійснювалося щодо злочину зґвалтування із застосуванням психологічного примусу внаслідок значної різниці у віці, як це визначено у статті 222-22-1 Кримінального кодексу і впливає із закону про

тлумачення від 3 серпня 2018 року. Слідчий суддя перекваліфікував групове зґвалтування та сексуальне насильство щодо неповнолітньої особи віком до 15 років на сексуальне насильство щодо неповнолітньої особи віком до 15 років, вчинене без застосування сили, погрози, примусу або з використанням переваги.

Суддя постановив, що є достатньо доказів для розгляду справи про сексуальне насильство над неповнолітньою віком до 15 років, і наказав доставити трьох обвинувачених для розгляду справи в кримінальному суді. Зрештою, він закрити провадження щодо всіх обвинувачень.

Заявниця та її батьки подали апеляцію. у рішенні від 12 листопада 2020 року Слідча палата Апеляційного суду Версаля залишила постанову слідчого судді без змін. Цивільні сторони – заявниця, її батьки та брат – подали касаційну скаргу.

Суд касаційної інстанції постановив, що наведені апеляційним судом обґрунтування того, що заявниця мала необхідний рівень розуміння, щоб бути здатною дати згоду на оскаржувані дії, особливо після досягнення нею 14-річного віку, підпадали під виключний розсуд суду щодо оцінки фактів і доказів, зібраних під час розслідування, і постановив, що вони не були «ні недостатніми, ні суперечливими».

Справу було передано до Апеляційного суду Версаля, який 1 лютого 2022 року ухвалив рішення про закриття справи за частиною обвинувачень. Цивільні сторони оскаржили це рішення. у рішенні від 18 травня 2022 року Касаційний суд визнав об'єднані касаційні скарги цивільних сторін неприйнятними.

Щодо заяви пані Н. В. (№ 24989/22)

27 травня 2020 року батьки Н. В., дівчинки-підлітка 14 років і 10 місяців, звернулися до поліції щодо її зникнення ввечері 26 травня. Незабаром після цього працівники поліції зафіксували, що Н. В. з подругою повернулися до своїх домівок. Згідно з поліцейським звітом заявниця була «явно у стані алкогольного сп'яніння» і не могла відповісти на їхні запитання. 30 травня 2020 року Н. В. була опитана працівниками поліції.

На підставі показань заявниці та свідків, а також за результатами розслідування, прокуратура порушила кримінальну справу щодо двох дорослих осіб віком 21 і 29 років за сексуальне насильство без застосування сили, примусу, погрози або використання переваги, вчинене дорослою особою щодо неповнолітньої, яка не досягла 15-річного віку. Обвинувачення проти неповнолітнього, який також був присутній під час вчинення злочину, були зняті.

У рішенні від 9 листопада 2020 року суд першої інстанції постановив, що правопорушення були кримінальними за своєю природою і їх слід було кваліфікувати як зґвалтування за обтяжуючих обставин. Відповідно, суд

зазначив про відсутність у нього юрисдикції й передав справу до прокуратури для подальших процесуальних дій.

Ухвалою від 18 березня 2021 року апеляційний суд відхилив клопотання цивільних сторін про проведення додаткового розслідування, вважаючи, що розслідування було всебічним. Зрештою, апеляційний суд скасував вирок і виправдав обвинувачених.

Батько заявниці подав касаційну скаргу. Ухвалою від 16 лютого 2022 року Касаційний суд визнав цю скаргу неприйнятною.

Щодо заяви пані М. L. (№ 39759/22)

13 серпня 2013 року заявниця, якій було 22 роки, звернулася до поліції зі скаргою на А. Н. Вона стверджувала, що він вчинив неодноразові статеві акти без її згоди в ніч з 10 на 11 січня 2008 року наприкінці вечірки, яку вона організувала у себе вдома, коли їй було 16 років, а обвинуваченому – 18 років. Того ж дня розслідування було доручено відділу захисту дітей.

6 січня 2015 року прокурор вирішив не вживати жодних заходів за скаргою заявниці на тій підставі, що елемент злочину – умисел – не був достатньо доведений.

3 листопада 2016 року заявниця подала кримінальну скаргу разом із заявою про вступ до провадження як цивільна сторона. Було розпочато досудове розслідування за обвинуваченням у зґвалтуванні.

29 травня 2020 року слідчий суддя прийняв ухвалу про закриття провадження за відсутністю достатніх доказів. Він постановив, зокрема, що, хоча цивільна сторона не заперечувала, що їй було завдано тілесних ушкоджень, судові розслідування не дозволило встановити ані акти насильства, примусу, погрози або зловживання довірою, що становлять елементи складу зґвалтування (у розумінні статті 222-23 Кримінального кодексу), ані умисел А. Н. щодо примушування заявниці.

Заявниця подала апеляційну скаргу. 18 травня 2021 року апеляційний суд залишив без змін ухвалу про закриття провадження.

Заявниця оскаржила це рішення до Касаційного суду, однак 6 квітня 2022 року Касаційний суд визнав її касаційну скаргу неприйнятною.

У своїх заявах до ЄСПЛ заявниці посилалися на статті 3, 8, статтю 14 в поєднанні зі статтями 3 і 8 Конвенції. Вони скаржилися на те, що французьке законодавство і практика не забезпечують ефективного захисту від зґвалтування, а також на те, що їхній статус неповнолітніх і вразливе становище, в якому вони опинилися під час подій, не були належним чином враховані. Перша та третя заявниці також стверджували, що органи влади не дотрималися свого зобов'язання розслідувати та покарати винних у вчиненні злочинів. Крім того, перша заявниця стверджувала, що вона зазнала вторинної

віктимізації та дискримінаційного поводження під час кримінального провадження.

З огляду на подібний предмет заяв, ЄСПЛ визнав за доцільне розглянути їх спільно в одному рішенні.

Оцінка Суду

ЄСПЛ зазначив, що положення щодо злочину зґвалтування у статті 222-23 Кримінального кодексу, не містило жодного прямого посилання на поняття «згода». Те ж саме стосувалося положень щодо сексуального насильства та сексуального насильства щодо неповнолітніх. Однак відсутність згоди вже давно враховувалася Касаційним судом у його практиці.

а) Заява № 46949/21, *L. v. France*

По-перше, ЄСПЛ звернув увагу на надзвичайно вразливе становище заявниці, якій було 13 років на момент вчинення перших оскаржуваних дій. Він також взяв до уваги її психологічну вразливість, яка була причиною того, що їй неодноразово надавалася невідкладна допомога пожежниками у її будинку.

ЄСПЛ зазначив, що, оцінюючи поведінку заявниці та те, чи давала вона згоду, національні суди здійснили контекстуальну оцінку обставин справи, зокрема, з точки зору дисбалансу у відносинах між заявницею та особами, з якими вона мала сексуальні стосунки.

Крім того, ЄСПЛ зауважив нездатність оцінити поведінку заявниці, збалансувавши її з впливом на неї цих обставин, враховуючи фактори, які робили її особливо вразливою, наприклад, стан її здоров'я, про який вона згадувала під час подання своїх скарг, або висновки в експертних психіатричних звітах, наданих у 2010 та 2013 роках.

ЄСПЛ вважав, що аргументація апеляційного суду мала серйозні недоліки, оскільки вона стосувалася оцінки того, чи з огляду на її надзвичайну вразливість, що впливає з її юного віку та стану здоров'я, L. мала достатній рівень розуміння, щоб бути здатною дати справжню згоду на неодноразові статеві акти з кількома партнерами.

По-друге, що стосується вимоги про ефективність розслідування, включаючи, зокрема, оперативність кримінального провадження, ЄСПЛ зазначив, що основні слідчі дії тривали понад 10 з половиною років з моменту подання заявницею скарги 31 серпня 2010 року до ухвалення Касаційним судом першого часткового рішення 17 березня 2021 року. Цей період довелося продовжити до 11 років і майже 9 місяців після того, як було враховано рішення Касаційного суду від 18 травня 2022 року, яким остаточно залишено в силі ухвалу про зняття усіх обвинувачень у зґвалтуванні неповнолітньої до 15 років.

Насамкінець, щодо стверджуваної вторинної віктимізації заявниці, ЄСПЛ зазначив, по-перше, що стан її здоров'я погіршився під час розслідування. По-друге, ЄСПЛ вважав, що щонайменше у двох випадках національні органи влади не виконали свій обов'язок щодо захисту гідності заявниці, дозволивши використання моралізаторських висловлювань та висловлювань, що викликають почуття провини, які поширювали гендерні стереотипи та могли підірвати довіру потерпілих до системи правосуддя.

ЄСПЛ повторив, що в контексті інституційного реагування на гендерно зумовлене насильство та боротьби з гендерною нерівністю важливо, щоб суди уникали поширення гендерних стереотипів та применшення гендерно зумовленого насильства у своїх рішеннях. ЄСПЛ вважав, що гендерні стереотипи, використані Апеляційним судом у його рішенні від 12 листопада 2020 року, не слугували жодній меті та принижували гідність заявниці.

Що стосується скарги за статтею 14 у поєднанні зі статтями 3 і 8 Конвенції, ЄСПЛ вважав, що його висновки щодо вторинної віктимізації, якої зазнала L., були достатніми для того, щоб встановити, що зміст рішення Апеляційного суду також свідчив про дискримінацію за ознакою статі. Зрештою, ЄСПЛ зазначив, що Касаційний суд не прокоментував це питання, хоча у своїх поданнях до цього суду заявниця посилалася на статті 3, 8 і 14 Конвенції та Стамбульську конвенцію.

b) Заява № 24989/22, H. B. v. France

ЄСПЛ зазначив, що оцінюючи те, чи надала заявниця згоду, апеляційний суд у вироку, який згодом не був поставлений під сумнів Касаційним судом, розглянув, по-перше, що з огляду на поведінку заявниці обвинувачені могли законно вважати, що вона надала свою згоду, і, по-друге, що немає доказів того, що вони діяли з використанням насильства, примусу, погроз або зловживання перевагою. Дійшовши такого висновку, апеляційний суд постановив, що свідомість H. B. не була затьмарена алкоголем, який вона вживала під час участі в сексуальних іграх, оскільки вона ніколи не стверджувала, що втрачала свідомість або що її змушували брати участь у цих діях, заявивши лише, що вона відчувала докори сумління.

ЄСПЛ також зазначив, що апеляційний суд вирішив не оцінювати вплив на стан свідомості та поведінку заявниці дуже великої кількості випитого нею алкоголю, хоча вона, починаючи зі своїх перших свідчень, заявляла протягом усього кримінального провадження, що «ніколи б не зробила [цього]», якби «не вживала алкоголь», що вона не мала точних спогадів про послідовність подій, і що вона згадувала, що «погодилася, коли була абсолютно не в собі», і що нею «скористалися».

с) Заява № 39759/22, *M. L. v. France*

ЄСПЛ зазначив, по-перше, що оцінка апеляційним судом оскаржуваних фактів ґрунтувалася головним чином на показаннях обвинуваченого без надання такого самого значення показанням заявниці та без оцінки їх у відповідному контексті. По-друге, ЄСПЛ зауважив, що, хоча обидві сторони визнали факт вживання алкоголю та інших одурманюючих речовин, ця обставина не була врахована національними судами як фактор, що поставив заявницю в особливо вразливе становище.

Відзначивши, що використані судами гендерні стереотипи не мали жодної мети і були недоречними, ЄСПЛ дійшов висновку, що суди визнали наявність згоди заявниці переважно на підставі її пасивної поведінки і того факту, що вона не чинила опору, не взявши до уваги належним чином ні її особливу вразливість, ні її психологічний стан, що суперечить сучасним знанням про поведінку жертв зґвалтування, особливо у випадку, якщо вони були особами юного віку.

ЄСПЛ зауважив, що Касаційний суд не виправив вищезазначені недоліки.

Щодо скарг на стверджувану неефективність кримінального провадження, ЄСПЛ зазначив, що воно тривало загалом 8 років і 8 місяців та завершилося рішенням про відмову у притягненні обвинуваченого до кримінальної відповідальності. На думку ЄСПЛ, це свідчить про відсутність належної ретельності при проведенні кримінального провадження у справі, яка не була особливо складною.

Висновки

ЄСПЛ дійшов висновку, що за всіма трьома заявами слідчі органи та національні суди не забезпечили належного захисту заявників, які скаржилися на акти зґвалтування і яким станом на час подій виповнилося лише 13, 14 та 16 років.

Зазначивши стосовно двох заяв, що кримінальне провадження не було проведено оперативно або з належною ретельністю, ЄСПЛ встановив стосовно всіх трьох заяв, що національні суди не оцінили належним чином впливу усіх обставин, пов'язаних з цими подіями, зокрема, не врахували достатньою мірою того, чи були заявниці здатні розуміти й давати згоду з огляду на вкрай вразливі ситуації, в яких вони опинилися, особливо з огляду на їхній вік.

Повторивши, що згода повинна відображати вільне бажання вступати в статеві стосунки в конкретний момент і за конкретних обставин, ЄСПЛ вважав, що, враховуючи правову базу, яка існувала на той час, і спосіб її застосування, Держава-відповідач не виконала свій обов'язок відповідно до вимог практики ЄСПЛ та міжнародних стандартів застосовувати на практиці таку кримінально-правову систему, яка здатна карати за статеві акти без згоди. ЄСПЛ також зазначив, що він не уповноважений приймати рішення про

кримінальну відповідальність осіб, які вчинили відповідні дії, а тому наведені вище висновки не могли тлумачитися як висновок про винуватість обвинувачених у відповідних справах.

Таким чином, ЄСПЛ дійшов висновку, що Держава-відповідач не виконала своїх позитивних зобов'язань щодо трьох заявниць і, відповідно, що за всіма трьома заявами було порушення статей 3 і 8 Конвенції. Стосовно заяви L. (№ 46949/21) ЄСПЛ також встановив, що було порушення статті 14 у поєднанні зі статтями 3 і 8 Конвенції.

Висновок

Порушення статті 3 Конвенції (заборона катування),

Порушення статті 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя),

Порушення статті 14 Конвенції (заборона дискримінації) у поєднанні зі статтями 3 і 8 Конвенції.

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 24 квітня 2025 року та набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

СТАТТЯ 6 КОНВЕНЦІЇ (ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД)

JAUPI v. Albania (№ 23369/16)

Обставини справи

Справа стосувалася судового розгляду справи заявника, якого було засуджено до довічного позбавлення волі за замах на вбивство та вбивство, за його відсутності (in absentia).

У 1997 році брат заявника, I. J., був смертельно поранений під час поліцейської операції в окрузі Берат, що відбувалася в умовах громадських заворушень після краху фінансових пірамід. Родина заявника вважала, що за смерть I. J. був відповідальний I. N., який тоді обіймав посаду начальника кримінальної поліції міста Берат.

7 вересня 2000 року на I. N. та його водія A. J. було здійснено замах в окрузі Фіер. Того ж дня прокуратура відкрила кримінальне провадження проти заявника. у своїх свідченнях I. N. зазначив, що на момент нападу він спав у машині та не бачив нападника, але розповів про попередні інциденти: зустріч із заявником на дорозі, погрози з боку матері заявника, а також отриману інформацію про те, що заявник готує замах.

Після цього, 30 грудня 2000 року, I. N. був убитий у барі поблизу свого будинку у місті Вльора. Того ж дня прокуратура відкрила справу проти заявника за підозрою в убивстві I. N., це розслідування було об'єднано зі справою про замах від 7 вересня 2000 року.

Слідство зібрало численні докази: судово-медичні експертизи, покази свідків, зокрема тих, хто бачив заявника на місці злочину або чув його зізнання.

Свідок B. H. повідомив, що зустрів заявника у вересні 2000 року в Афінах, де той нібито зізнався у замаху на I. N., мотивуючи це помстою за загибель брата. Інший свідок, R. B., розповів, що мав тісні стосунки із заявником, і останній прямо заявляв про свій намір убити I. N. у день убивства заявник нібито взяв у R. B. автомобіль разом зі співучасником D. Zh. для здійснення злочину. Після вбивства вони, за словами R.B. , повернули автомобіль до його дому. Поліція підтвердила використання цієї автівки під час вбивства.

Очевидці A. L. та A. Ç. бачили особу зі зброєю поблизу місця вбивства. A.Ç. ідентифікував заявника як чоловіка з пістолетом. Свідки Sh. O. та Shp. O. заявили, що бачили заявника та D. Zh. у селі Леван після вбивства, їхні показання були згодом підтверджені поліцією. Свідок B. T., який був у барі разом зі I. N. у момент убивства, підтвердив, що бачив стрільця і ще одного чоловіка, що тікав разом із ним. Хоча B. T. бачив їх частково, згодом він упізнав одного з нападників як D. Zh.

Під час судового процесу мати заявника заявила, що її сина I. J. убили поліцейські, зокрема I. N. , який також переслідував її сім'ю. Вона підкреслила, що діяла логіка кровної помсти, що підтверджувало мотив злочину – помста за смерть брата.

Свідки B. H. та R. B. не давали показань в суді, оскільки суд не зміг встановити їхнє місцеперебування за кордоном.

На основі зібраних доказів, показань очевидців, у т. ч. B. H. та R. B., даних розслідування, експертиз, прямих і непрямих показань суд визнав заявника винним у замаху на I. N. та A. J. у вересні 2000 року, а також в організації вбивства I. N. в грудні того ж року. Суд дійшов висновку, що заявник разом зі співучасником D. Zh. спланували напад, здійснили його, а потім переховувалися у знайомих.

Заявника було засуджено заочно, оскільки на той час він перебував у Іспанії, де був заарештований за міжнародним ордером. Його інтереси в суді представляв адвокат, найнятий сім'єю. Після звільнення в Іспанії, заявник був пізніше заарештований в Італії та виданий до Албанії в порядку екстрадиції.

Після прибуття до Албанії заявник, який продовжував перебувати під вартою, подав заяву про поновлення строку для апеляції, яка спочатку була відхилена, але згодом задоволена Верховним Судом, який визнав, що не було доказів того, що заявник знав про вирок. Під час апеляційного розгляду заявник просив заслухати свідків повторно, але суд відхилив це прохання, вважаючи, що їхні заяви вже були оцінені в суді першої інстанції.

Заявник оскаржив відмову в повторному заслуховуванні свідків вказуючи на порушення принципу змагальності та на відсутність реальної можливості оскаржити докази. Однак і Апеляційний суд, і Верховний Суд, і Конституційний Суд (при повторному розгляді) відхилили ці скарги, вважаючи, що процес відбувався з дотриманням належних процедур, а заявник був представлений адвокатом, обраним його родиною.

Оцінка Суду

Розглядаючи скаргу заявника в частині порушення його права брати участь у кримінальному провадженні проти себе, ЄСПЛ проаналізував поведінку заявника як у контексті судового розгляду в суді першої інстанції, який відбувся за його відсутності, зокрема, обізнаність заявника про завершення судового процесу в Албанії та його небажання повернутися для оскарження вироку, так і в контексті розгляду його клопотання про надання йому дозволу на апеляційне оскарження з порушенням строків і подальшого апеляційного розгляду, зокрема, невикористання заявником можливості бути присутнім під час цього розгляду. ЄСПЛ визнав, що заявник не використав повною мірою всі засоби,

надані йому національним законодавством, і тому він несе відповідальність за ситуацію, на яку він скаржився до ЄСПЛ, після відновлення провадження (пп. 102–107 рішення). Відповідно, ЄСПЛ дійшов висновку про відсутність порушення пункту 1 та підпункту «с» пункту 3 статті 6 Конвенції щодо права заявника брати участь у кримінальному провадженні проти нього та захищати себе особисто.

Щодо скарги заявника на те, що ні він, ні його адвокат не мали можливості допитати двох свідків обвинувачення R. B. та V. H., ЄСПЛ дійшов висновку, що заявник не відмовився однозначно від свого права на допит будь-якого з цих двох свідків (пп. 111–112 рішення). Оскільки скарги заявника стосувалися його засудження за два різні злочини, а саме – замах на вбивство 7 вересня 2000 року та вбивство 30 грудня 2000 року, ЄСПЛ визнав за доцільне оцінювати кожне з цих засуджень окремо з огляду на право заявника на справедливий судовий розгляд.

Засудження за вбивство I. N.

ЄСПЛ визнав, що для неявки свідка R. B. на судовий розгляд справи заявника були поважні причини. Так, суд першої інстанції кілька разів безуспішно намагався вручити повістку про виклик свідка R. B. до суду. Він також розпорядився про його доставку до суду судовою поліцією. Однак виявилось, що свідок перебуває за кордоном, хоча й невідомо, де саме. ЄСПЛ неодноразово зазначав, що виїзд за кордон сам по собі не є достатньою підставою для відсутності свідка на судовому розгляді, однак у цій справі органи влади доклали зусиль, щоб знайти R. B., але не змогли встановити його місцезнаходження.

Щодо того, чи були показання відсутнього свідка єдиною або вирішальною підставою для засудження заявника, ЄСПЛ насамперед зазначив, що суд першої інстанції не вказав прямо, що досудова заява свідка R. B. була єдиним доказом проти заявника за обвинуваченням у вбивстві I. N. Тому питання полягало в тому, чи вважав цей суд ці докази вирішальними, тобто такими, що мають таке значення або важливість, які, ймовірно, визначатимуть результат розгляду справи. Суд першої інстанції розглядав досудову заяву R. B. лише як допоміжний доказ, оскільки вона стосувалася позичання заявником і D. Zh. автомобіля R. B. за кілька годин до вбивства I. N. і його ймовірного використання заявником для поїздки на місце злочину і з нього. Однак суд першої інстанції не зайняв чіткої позиції щодо вагомості доказів R. B.

Здійснюючи власну оцінку того, чи були неперевірені докази вирішальними для засудження заявника, ЄСПЛ вказав, що враховуватиме силу підтверджуючих доказів: чим сильніші підтверджуючі докази, тим менша ймовірність того, що показання відсутнього свідка вважатимуться вирішальними.

ЄСПЛ зазначив, що суд першої інстанції встановив мотив заявника з показань різних свідків, які стверджували, що сім'я Јаурі звинуватила I. N. у смерті брата заявника, I. J. Зокрема, суд надав значної ваги показанням матері заявника, яка заявила, що I. N. був відповідальним за смерть її сина, I. J. , і що I. N. повинен був бути вбитий, і що це було причиною того, що її інший син, заявник, почав «зв'язуватися» з I. N.

Що стосується вбивства I. N., суд першої інстанції мав у своєму розпорядженні численні докази, а саме: протокол огляду місця події, протокол огляду тіла жертви, протокол розтину, балістичні та судово-медичні висновки з фотографіями, а також свідчення, надані свідками A. J., E. Ll., B. T., A. L., E. B., A. Ç., B. M., Sh. O., S. M. та Th. N, а також впізнання заявника та D. Zh. за фотографіями.

Докази включали показання двох свідків, один з яких був поліцейським (B. T.), який не перебував при виконанні службових обов'язків, і впізнав спільника заявника як особу, що застрелила I. N., а також A. Ç., який упізнав заявника як особу, яку він бачив утікаючою з місця злочину зі зброєю в руці. Докази також включали інформацію про передбачувану ворожнечу між заявником і потерпілим, про яку повідомляли різні свідки, у тому числі члени сім'ї заявника і потерпілого. Вони також включали, серед іншого, свідчення про те, що заявник приїхав зі свого рідного міста до міста Вльора в день події, а також свідчення іншого свідка, який переховував заявника та його спільника в околицях міста в день вбивства, поки поліція розшукувала злочинців. Це було підтверджено кількома іншими свідками, які бачили заявника та його спільника в той самий період. Показання свідка R. B. пов'язували заявника з D. Zh. у день вбивства, але вони не були єдиним доказом цього зв'язку.

З огляду на принцип, що вимагає вузького тлумачення терміну «вирішальний» ЄСПЛ дійшов висновку, що докази, надані досудовими показаннями свідка, не були вирішальними у цій справі. Вони також не мали суттєвої ваги для визнання заявника винним у вбивстві I. N.

Відповідно, ЄСПЛ визнав, що не було нічого свавільного в аргументації національних судів або в їхній оцінці доказів, які призвели до визнання заявника винним в участі у вбивстві I. N., що могло б становити порушення статті 6 Конвенції.

Враховуючи, що існували поважні причини для неявки свідка R. B. на судовий розгляд справи заявника, і, зокрема, те, що досудова заява R. B. не була ні єдиним, ні вирішальним доказом для визнання заявника винним у вбивстві I. N. І з огляду на те, що цей доказ не мав значної ваги в цьому відношенні, ЄСПЛ визнав, що права заявника на захист не були обмежені в обсязі, несумісному з гарантіями, передбаченими статтею 6 Конвенції.

Відповідно, Суд не встановив порушення пункту 1 та підпункту «d» пункту 3 статті 6 Конвенції з огляду на неможливість заявника допитати R. B.

Засудження за замах на вбивство I. N. та A. J.

Так само, як і у випадку неявки R. B. на слухання, ЄСПЛ дійшов висновку, що існували поважні причини для неявки свідка B. H. на судовий розгляд справи заявника.

Щодо того, чи були показання відсутніх свідків єдиною або вирішальною підставою для засудження заявника, ЄСПЛ зазначив, що, на відміну від ситуації із засудженням за вбивство, досудові свідчення B. H. та R. B. були «вирішальними» для засудження заявника за замах на вбивство I. N. та A. J., враховуючи, що інші докази стосувалися, насамперед, можливого мотиву заявника, а не його зв'язку з фактичним замахом на життя I. N. Усі свідчення B. H., R. B., Th. N. та самого потерпілого були надані під час поліцейського розслідування, а не на судовому розгляді. Крім того, жоден з цих свідків не був безпосередньо знайомий з особою злочинця.

Для оцінки загальної справедливості провадження, ЄСПЛ розглянув наявність достатніх врівноважуючих факторів.

Що стосується підходу національних судів до неперевіраних доказів, ЄСПЛ вказав, що в рішеннях суду першої інстанції та апеляційного суду не було жодних вказівок на те, що вони підійшли до заяв B. H. та R. B. з особливою обережністю або що вони надали їм меншої доказової сили через їхню відсутність на судовому засіданні. Навпаки, вони засновували засудження заявника за замах на вбивство I. N. та A. J., в першу чергу, на показаннях B. H. та R. B., не беручи до уваги довіру до свідків або надійність їхніх показів. Крім того, жоден з національних судів не розглянув аргумент заявника про те, що R. B. і B. H. стверджували, що заявник повідомив їм, що стріляв в I. N., і що нібито розмови з R. B. і B. H. відбулися приблизно в один і той же час, хоча розмова з R. B. нібито відбулася в Албанії, а розмова з B. H. – в місті Афіни, Греція. Заявник стверджував, що він не міг перебувати в двох місцях одночасно.

Щодо наявності та переконливості інших доказів обвинувачення, ЄСПЛ зазначив, що єдиними підтверджувальними доказами були показання I. N. та його батька, Th. N., які лише висловлювали підозру, що особою, яка вчинила замах на вбивство I. N. 7 вересня 2000 року, був заявник. Крім того, жоден з цих свідків не давав показань у суді: I. N. зі зрозумілих причин, оскільки він помер, а Th. N. тому, що перебував на лікуванні за кордоном.

Незважаючи на те, що мати заявника заявила в суді першої інстанції, що I. N. потрібно було вбити, оскільки, на думку сім'ї Jaupri, він був відповідальним за смерть її іншого сина і що через це заявник почав

«займатися» I. N., вона жодним чином не посилалася на події 7 вересня 2000 року.

Щодо процесуальних заходів, спрямованих на компенсацію відсутності у захисту можливості безпосередньо допитати свідків під час судового розгляду, ЄСПЛ зазначив, що В. Н. та R. В. зробили свої заяви в судовій поліції за відсутності сторін. у заявника не було можливості оскаржити ці докази, і ані В. Н., ані R. В. не були присутні на судовому засіданні.

Крім того, Суд зазначив, що національні суди не мали змоги переглянути відеозаписи того, як В. Н. та R. В. давали свідчення поліції, оскільки такого запису не було зроблено. Як зазначено у справі *Schatschaschwili v. Germany* [GC], № 9154/10, § 127, суди першої інстанції в різних правових системах використовують таку практику, яка дозволяє їм, а також захисту і обвинуваченню спостерігати за поведінкою свідка під час допиту і формувати чіткіше враження про достовірність свідка. у цій справі ні заявник, ні судді не мали такої можливості.

Наведені вище міркування є достатніми для того, щоб Суд дійшов висновку, що було порушення пункту 1 та підпункту «d» пункту 3 статті 6 Конвенції щодо засудження заявника за замах на вбивство I. N. та A. J.

Висновок

Відсутність порушення пункту 1 та підпункту «c» пункту 3 статті 6 Конвенції (право на справедливий суд) щодо права заявника брати участь у кримінальному провадженні проти нього.

Відсутність порушення пункту 1 та підпункту «d» пункту 3 статті 6 Конвенції щодо права заявника допитувати свідків обвинувачення щодо його засудження за вбивство.

Порушення пункту 1 та підпункту «d» пункту 3 статті 6 Конвенції щодо права заявника допитувати свідків обвинувачення R. В. та В. Н. щодо його засудження за замах на вбивство.

Рішення в цій справі ухвалено Палатою 29 квітня 2025 року та набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

Обставини справи

Скарга стосувалася ймовірної відсутності незалежності та неупередженості Верховного адміністративного суду щодо позову про відшкодування шкоди, який він мав розглянути і який був поданий проти нього у зв'язку з порушенням права Європейського Союзу.

25 листопада 2015 року заявник був затриманий за підозрою у здійсненні неправдивого повідомлення про замінування культурного центру. Він звертався до адміністративних судів із проханням скасувати рішення про взяття його під варту, однак Адміністративний суд міста Бургас відхилив його заяву. Пізніше Верховний адміністративний суд підтримав це рішення. Обидва суди встановили, що рішення про взяття заявника під варту відповідало відповідним положенням національного законодавства і що на момент арешту існувала обґрунтована підозра у його причетності до неправдивих повідомлень про замінування.

16 червня 2017 року заявнику офіційно було пред'явлено обвинувачення, а пізніше його було засуджено рішенням Окружного суду міста Бургас, яке було підтримано в апеляційному порядку. Оскільки заявник не мав попередніх судимостей, суд вирішив не накладати кримінальне покарання, а лише адміністративний штраф.

7 лютого 2020 року пан Doynov подав позов про відшкодування шкоди, відповідно до статті 2с Закону про відповідальність Держави щодо кількох ймовірних порушень права Європейського Союзу. у відповідь на запит адміністративного суду про роз'яснення, пан Doynov зазначив, що його скарга стосується кількох порушень його прав, гарантованих Хартією основоположних прав ЄС (права на правову допомогу, права на свободу, включно зі свободою вираження поглядів, права на суд та справедливий судовий розгляд), які, як стверджувалося, були вчинені під час провадження в адміністративних судах та в контексті розгляду його кримінальної справи.

У рішенні від 4 грудня 2020 року адміністративний суд повторив, що для притягнення Держави-члена до відповідальності за порушення права ЄС мають бути виконані три умови, а саме: наявність правової норми, призначеної надавати права особам; достатньо серйозне порушення відповідної норми; наявність прямого причинно-наслідкового зв'язку між цим порушенням та завданою шкодою. Розглядаючи обставини справи, суд постановив, що положення права ЄС, на які посилався заявник, дійсно призначені надавати права особам, але порушення цих норм не було встановлено. Відповідно суд відхилив позов заявника.

Пан Doynov звернувся з апеляційною скаргою до Верховного касаційного суду, який 1 березня 2021 року постановив, що не має юрисдикції розглядати справу, і передав її до Верховного адміністративного суду.

Спочатку голова П'ятої секції Верховного адміністративного суду встановив, що заявник не сплатив необхідний судовий збір, і зупинив провадження. Заявник оскаржив це рішення та подав клопотання про відвід усіх суддів Верховного адміністративного суду на тій підставі, що цей суд був відповідачем у його позові. Він також зазначив, що голова входив до складу колегії, яка ухвалила рішення від 6 березня 2018 року, відповідність якого праву ЄС оскаржував заявник.

Рішенням від 29 червня 2021 року Верховний адміністративний суд скасував рішення про зупинення провадження й вирішив його продовжити.

20 жовтня 2021 року Верховний адміністративний суд провів слухання, на якому пан Doynov знову вимагав самовідводів суддів на тій підставі, що адміністративний суд сам по собі є стороною у провадженні. Заявник запропонував, щоб його справу розглянув найвищий суд, який має юрисдикцію в цивільних справах, тобто Верховний касаційний суд. Це клопотання не було задоволено, оскільки Верховний адміністративний суд постановив, що жодна з підстав для відводу суддів, передбачених статтею 22 Цивільного процесуального кодексу, не була доведена.

Рішенням від 10 лютого 2022 року Верховний адміністративний суд відмовив у задоволенні апеляційної скарги заявника. Суд постановив, що положення Закону про відповідальність Держави, згідно з яким суд, що розглядає позов про відшкодування шкоди, де він сам є відповідачем, повинен відмовитися від юрисдикції на користь найближчого суду того ж рівня юрисдикції, не застосовуються до вищих судів, оскільки вони є унікальними в кожній гілці влади й не можуть бути замінені. Верховний адміністративний суд також виснував, що немає перешкод для виконання ним функцій касаційного суду у провадженні щодо відповідальності, стороною якого він є як юридична особа та як представник Держави.

Стосовно обставин справи, Верховний адміністративний суд вважав, що неупередженість колегії суддів, яка мала розглянути справу заявника, не викликала сумнівів, оскільки жоден з її членів не входив до складу колегії, яка ухвалила рішення, відповідність якого праву ЄС оскаржувалася.

Стосовно суті вимоги заявника, Верховний адміністративний суд повторив, що стаття 51 Хартії основоположних прав ЄС вимагає від національних органів влади дотримуватися її положень лише у випадках, коли йдеться про застосування права ЄС, і постановив, що у цьому випадку мова про це не йшла. Адміністративний суд встановив, що взяття заявника під варту не стосується сфери, яка належить до компетенції Європейського Союзу, та дійшов висновку,

що за таких обставин заявник не мав підстав для встановлення відповідальності Держави за порушення права ЄС.

Оскільки апеляційну скаргу заявника не було задоволено, його було зобов'язано сплатити Верховному адміністративному суду 100 болгарських левів (BGN – 51 євро (EUR)) як витрати на внутрішнє юридичне представництво.

Оцінка Суду

Спочатку ЄСПЛ зазначив, що заявник оскаржував факт розгляду Верховним адміністративним судом позову, в якому цей суд виступав відповідачем, і який мав на меті встановити відповідальність адміністративного суду за очевидне порушення права ЄС. ЄСПЛ вважав, що за таких обставин професійний зв'язок суддів з однією із сторін спору міг викликати у заявника сумніви щодо їхньої безсторонності та незалежності стосовно іншої сторони спору. Тому необхідно було з'ясувати, чи можуть бути об'єктивно обґрунтовані сумніви заявника у цьому контексті.

Законодавство Болгарії містить процесуальні правила, призначені гарантувати безсторонність суддів. Стаття 22 Цивільного процесуального кодексу передбачає, що суддя зобов'язаний заявити самовідвід за власною ініціативою або на прохання сторін, якщо існують сумніви щодо його безсторонності. Ба навіть більше, відсутність безсторонності суду є підставою для скасування його рішень вищим судом. Зокрема, коли суд повинен розглядати позов про відшкодування шкоди, поданий проти нього, стаття 7 Закону про відповідальність Держави прямо передбачає, що відповідний суд повинен відмовитися від юрисдикції, крім двох вищих судів.

ЄСПЛ зазначив, що заявник використав передбачені національним законодавством засоби правового захисту й отримав аргументовані відповіді на доводи своєї скарги. Твердження заявника про оскарження безсторонності суддів, які розглядали його справу, не містило конкретних доказів, які б демонстрували особисту упередженість відповідних суддів. До того ж оскільки клопотання заявника стосувалося усіх суддів Верховного адміністративного суду, а за національними процесуальними нормами не було можливості передати справу до вищого суду або до інших суддів того самого суду, які раніше не розглядали цю справу, тому таке клопотання створювало ризик паралізувати судову систему Держави-відповідача.

З урахуванням наведеної вище інформації ЄСПЛ виснував, що спосіб розгляду тверджень заявника не був несумісним зі статтею 6 Конвенції. Щодо побоювань заявника стосовно безсторонності суддів через їхній професійний зв'язок з Верховним адміністративним судом, який був відповідачем за поданим заявником позовом, ЄСПЛ вказав, що судді, які ухвалили рішення у справі

заявника, не були тими самими, хто підтримав рішення про його поміщення під варту. Так само не було підстав вважати, що судді якимось чином захищали інтереси суду-відповідача, який своєю чергою був представлений адвокатом.

Щодо професійного зв'язку відповідних суддів з Верховним адміністративним судом, ЄСПЛ наголосив, що статус суддів у Болгарії регулюється Конституцією та законом, які передбачають численні гарантії забезпечення їхньої незалежності. Вища рада суддів, яка є незалежним органом, відповідальним за суддівське самоврядування, ухвалює рішення про призначення або підвищення суддів, встановлює їхню винагороду та виконує повноваження дисциплінарного органу. Відповідно, не було жодних ознак ієрархічного або фінансового зв'язку між суддями, які розглядали позов заявника, та Верховним адміністративним судом (який як юридична особа був стороною провадження), що міг би поставити під сумнів їхню безсторонність.

Крім того, оскільки правила бюджетного фінансування щодо виплати компенсацій судами були змінені після рішення у справі *Mihalkov v. Bulgaria*, № 67719/01, у ЄСПЛ не було підстав вважати, що накладення фінансового стягнення Верховним адміністративним судом могло б мати будь-який вплив на його бюджет, а відтак – на винагороду його суддів, умови їхньої роботи або функціонування установи. Так само зобов'язання, автоматично накладене на заявника відповідно до закону, яке вимагало від нього сплатити Верховному адміністративному суду символічну суму у 100 болгарських левів (51 євро) в рахунок витрат на внутрішнє юридичне представництво, не могло розглядатися як доказ упередженості суддів.

Відповідно, ЄСПЛ встановив, що сумніви заявника щодо незалежності та безсторонності суддів Верховного адміністративного суду не були об'єктивно обґрунтованими.

Висновок

Відсутність порушення пункту 1 статті 6 Конвенції (право на справедливий суд).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 1 квітня 2025 року та набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

Обставини справи

Справа стосувалася ймовірного незаконного моніторингу адміністрацією виправної колонії кореспонденції заявника, який відбуває покарання у вигляді довічного позбавлення волі, та незабезпечення його участі в судових засіданнях за допомогою відеозв'язку в адміністративній справі за його позовом до адміністрації виправної колонії.

Заявник з 2004 року відбуває покарання у вигляді довічного позбавлення волі.

У травні 2014 року заявник передав персоналу Роменської виправної колонії № 56 (далі – виправна колонія) конверт, який мав бути відправлений до Вищого адміністративного суду України (далі – ВАСУ). у конверті містилися документи, що стосувалися попереднього спору з виправною колонією щодо його кореспонденції. Заявник стверджував, що конверт був запечатаний.

Адміністрація виправної колонії надіслала до ВАСУ супровідний лист із вищезазначеною кореспонденцією заявника, в якому зазначила номер апеляційної скарги заявника та кількість доданих до неї сторінок. на думку заявника, це свідчило про те, що адміністрація виправної колонії, порушуючи закон, розпечатала та переглянула його лист.

У вересні 2014 року заявник подав позов до адміністрації колонії про визнання незаконним перегляд його кореспонденції, що адресувалася ВАСУ, та стягнення моральної шкоди. Заявник просив суд розглянути його справу в режимі відеоконференції. Він не мав представника у провадженні.

Сумський окружний адміністративний суд відхилив клопотання заявника про його участь у справі в режимі відеоконференції, мотивуючи це тим, що на той час відповідне положення Кодексу адміністративного судочинства України не передбачало такої участі в судовому засіданні в режимі відеоконференції з місця позбавлення волі, і що положення Кримінального процесуального кодексу, які дозволяли таку участь, не могли застосовуватися за аналогією.

Суд розглянув справу у відкритому судовому засіданні, в якому були присутні представники адміністрації виправної колонії та надали усні пояснення. у задоволенні позову заявника було відмовлено.

В апеляційній скарзі заявник знову просив Харківський апеляційний адміністративний суд розглянути його справу в режимі відеоконференції. Апеляційний суд відхилив це клопотання, погодившись з висновком суду першої інстанції про те, що Кодекс адміністративного судочинства України вимагав, щоб особа, яка виявила бажання взяти участь у судовому засіданні в режимі

відеоконференції, самостійно прибула до приміщення суду, з якого мав бути організовано відеозв'язок.

Постановою від 16 грудня 2014 року апеляційний суд залишив без змін рішення суду першої інстанції. Обидва суди підтвердили, що моніторинг кореспонденції не допускається законом, і зіслалися на відповідні нормативні акти, що регулювали порядок поводження з кореспонденцією, яка не підлягала моніторингу. Суди зазначили, що кореспонденція, яку заявник передав адміністрації виправної колонії у відповідний день, була зареєстрована в журналі реєстрації кореспонденції як кореспонденція до суду, а не як «запечатаний конверт», у зв'язку з чим суди дійшли висновку, що саме заявник не надав свою кореспонденцію в запечатаному конверті.

Заявник оскаржив ці рішення, але ухвалою від 24 грудня 2015 року ВАСУ залишив рішення судів нижчих інстанцій без змін, погодившись з їхньою аргументацією та зазначивши, що заявник не навів жодних аргументів, які б ставили під сумнів їхні висновки.

У зв'язку з цим заявник подав скаргу до ЄСПЛ, в якій стверджував, що адміністрація виправної колонії незаконно контролювала його кореспонденцію всупереч статті 8 Конвенції, а також, що національні суди відмовили йому в реалізації права брати участь у судових засіданнях в режимі відеоконференції та належним чином не мотивували свої рішення з цього приводу всупереч статті 6 Конвенції.

Оцінка Суду

Стверджуване порушення статті 6 Конвенції

ЄСПЛ нагадав, що у справах, де сторони перебували в місцях позбавлення волі, він вже раніше визначав, що для забезпечення дотримання вимог статті 6 національні суди повинні провести всебічний аналіз характеру спору. Такий аналіз повинен визначити, чи є характер спору таким, що вимагає присутності ув'язненої сторони в суді (див. рішення у справі *Yevdokimov and Others v. Russia*, заява № 27236/05 та 10 інших, від 16 лютого 2016 року, §§ 33 і 35). ЄСПЛ очікує, що аналіз не обмежуватиметься посиланням на прогалини в законодавстві, які можуть унеможливити присутність ув'язненої сторони в суді. Натомість, мають бути враховані конкретні причини за і проти присутності сторони в суді, витлумачені у світлі вимог Конвенції та всіх відповідних факторів, таких як характер спору та громадянські права, яких він стосується (там само, § 38).

ЄСПЛ також зауважив, що якщо скарга значною мірою ґрунтується на особистому досвіді ув'язненої особи, її усні заяви до суду будуть важливою частиною представлення справи і практично єдиним способом забезпечити змагальність процесу. За таких обставин очевидним рішенням було б проведення

судового розгляду за місцем утримання особи під вартою або використання відеозв'язку (там само, § 42, з подальшими посиланнями).

На думку ЄСПЛ аналогічний підхід мав бути застосований і в цій справі. Однак рішення національних судів свідчать про те, що вони не розглядали питання, чи вимагала природа спору присутності заявника для забезпечення загальної справедливості провадження. Суди відмовили заявнику у задоволенні його клопотань про участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції, посилаючись на відсутність відповідного правового регулювання та мотивуючи це тим, що сторона не мала можливості брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції з будь-якого іншого місця, окрім приміщення суду.

ЄСПЛ врахував заперечення заявника щодо цих висновків національних судів з посиланням на існуючу на той час судову практику. Заявник надав ЄСПЛ чотири приклади національних рішень, якими адміністративні суди (у тому числі ВАСУ), де з 2013 по 2015 рік було дозволено участь ув'язнених у засіданнях за допомогою відеозв'язку з місць позбавлення волі. ЄСПЛ також зауважив, що застосоване судами у цій справі тлумачення суперечило рішення Конституційного Суду України від 12 квітня 2012 року, який визнав, що особи, які перебувають у місцях позбавлення волі, мають рівні з іншими особами права на участь у розгляді їхніх справ у судах усіх юрисдикцій, спеціалізацій і рівнів.

Навіть якби ЄСПЛ погодився із застосованим національними судами тлумаченням, існуюча прогалина у національному законодавстві не могла бути виправданням для незастосування повною мірою стандартів Конвенції (див. рішення *Yevdokimov and Others*, згадане вище, § 31).

ЄСПЛ вважав, що у цій справі питання, що розглядалося судами, стосувалося фактичного спору між заявником та адміністрацією виправної колонії щодо обставин, за яких його кореспонденція до ВАСУ була їм передана, тобто було питанням, в якому особистий досвід заявника щодо ситуації мав важливе значення.

Не оцінивши належним чином характер ініційованої заявником справи, щоб вирішити, чи була його присутність, можливо, за допомогою відеозв'язку, необхідною, і зосередившись замість цього на передбачуваних недоліках національного законодавства, національні суди позбавили заявника можливості ефективно представити свою справу.

Крім того, ЄСПЛ зауважив, що адміністрація виправної колонії мала перевагу бути присутньою на судовому засіданні в суді першої інстанції та робити усні заяви по суті справи, зокрема, щодо фактів, спрямованих на спростування версії заявника, тоді як заявник, який перебував у місці позбавлення волі, не мав можливості відповісти на ці усні заяви ні особисто, ні через представника. Таким чином, ЄСПЛ дійшов висновку, що у провадженні

також було порушення принципу рівності сторін (див. рішення у справі *Vardanyan and Nanushyan v. Armenia*, № 8001/07, від 27 жовтня 2016 року, §§ 88–90).

Зрештою, ЄСПЛ констатував порушення пункту 1 статті 6 Конвенції.

Стверджуване порушення статті 8 Конвенції

ЄСПЛ черговий раз повторив, що будь-яке «втручання органу державної влади» у право на повагу до кореспонденції суперечить статті 8 Конвенції, якщо воно не здійснюється «відповідно до закону», не має одну або декілька законних цілей, зазначених у пункті 2 цієї статті, і не є «необхідним у демократичному суспільстві» для їх досягнення (див. *Enea v. Italy* [GC], № 74912/01, § 140, ECHR 2009, та *Glinov v. Ukraine*, № 13693/05, від 19 листопада 2009 року, § 54).

ЄСПЛ зауважив, що сторони заперечували відповідні факти. Заявник стверджував, що він передав адміністрації запечатаний конверт, який згодом був розпечатаний і його вміст був вивчений адміністрацією виправної колонії без його відома. Адміністрація виправної колонії стверджувала, що заявник передав лист працівникам виправної колонії незапечатаним. На думку національних судів та Уряду той факт, що заявник поставив підпис у відповідному записі журналу обліку кореспонденції, який підсумовував зміст його кореспонденції, а не просто зафіксував її як «запечатаний конверт», означав, що відповідальність за ситуацією покладається на нього.

Однак ЄСПЛ зазначив фактичне питання (як його сформулювали національні суди та Уряд) про те, чи передавав заявник кореспонденцію запечатаною чи ні.

ЄСПЛ вирішив, що достатньо зазначити, що, як було встановлено національними судами у низці інших спорів за участю заявника (див. пункт 44 рішення), адміністрація виправної колонії була зобов'язана забезпечити дотримання відповідних національних правил її посадовими особами та, за необхідності, заявником. Згідно з цими правилами, кореспонденція адресатам, звільненим від моніторингу (наприклад, у цій справі – національним судам), повинна була подаватися ув'язненими в запечатаному вигляді та реєструватися як «запечатаний конверт». ЄСПЛ не було надано жодних пояснень, чому адміністрація не повернула незапечатану кореспонденцію заявнику, а замість цього зареєструвала її зміст в журналі реєстрації кореспонденції. Жоден із записів про листування заявника з судом у відповідному журналі обліку не містив необхідної відмітки про «запечатаний конверт». Крім того, ЄСПЛ також звернув увагу, що супровідний лист адміністрації виправної колонії до ВАСУ також містив додаткову інформацію порівняно з тією, що була в журналі обліку, підписаному заявником, а саме – номер скарги та кількість сторінок.

Раніше ЄСПЛ неодноразово встановлював порушення статті 8 Конвенції з огляду на зміст подібних супровідних листів, які розкривали той факт,

що тюремні службовці переглядали зміст кореспонденції ув'язнених (див. згадане вище *Glinov*, §§ 27, 60 і 61; також *Trosin v. Ukraine*, № 39758/05, від 23 лютого 2012 року, §§ 55–56; а також для порівняння *Bosyy v. Ukraine* [GC], № 13124/08, від 22 листопада 2018 року, §§ 49–54; *Burgazly v. Ukraine* [GC], № 41920/09, від 21 березня 2019 року, §§ 64–69; та *Vasilenko v. Ukraine* [GC], № 70777/12, від 13 січня 2022 року, §§ 8–10).

ЄСПЛ не знайшов підстав для іншого висновку у цій справі, оскільки адміністрація виправної колонії порушила законодавчу заборону на моніторинг листування ув'язнених з національними судами.

Таким чином, ЄСПЛ констатував у цій справі порушення статті 8 Конвенції.

Висновок

Порушення пункту 1 статті 6 Конвенції (право на справедливий суд).

Порушення статті 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 24 квітня 2025 року та набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

СТАТТЯ 7 КОНВЕНЦІЇ (НІЯКОГО ПОКАРАННЯ БЕЗ ЗАКОНУ)

BĂDESCU AND OTHERS v. Romania (№ 22198/18, № 48856/18 та № 57849/19)

Обставини справи

Заявниці Liliana Bădescu (перша заявниця), Dumitrița Piciarcă (друга заявниця) та Veronica Cîrstoiu (третя заявниця) є трьома громадянками Румунії, які народилися у 1957, 1955 та 1957 роках відповідно та проживають у Бухаресті. Вони були суддями кримінальної палати Апеляційного суду Бухареста.

Остаточним рішенням від 4 квітня 2011 року апеляційний суд Бухареста засудив S. D. до семи років позбавлення волі за різні фінансові злочини. Скориставшись екстраординарним засобом правового захисту, S. D. подав дві заяви про перегляд до апеляційного суду Бухареста. Заяви про перегляд розглядалися колегією з трьох суддів. Оскільки дві попередні спроби оскарження були невдалими, S. D. подав третю заяву про перегляд, і внаслідок автоматизованого розподілу справу передали колегії, до складу якої входили три заявниці.

Остаточним рішенням від 22 лютого 2012 року Апеляційний суд Бухареста у складі суддів-заявниць задовольнив третю заяву S. D. про перегляд та скасував обвинувальний вирок щодо нього. Суд зазначив, що S. D. раніше вже притягувався до відповідальності за злочини, частково пов'язані з тими, за які його було засуджено рішенням від 4 квітня 2011 року. Колегія суддів відзначила, що кримінальне розслідування в тій справі завершилося закриттям, яке підтримав апеляційний суд Крайова, й дійшла висновку, що в цій справі мало місце порушення принципу *ne bis in idem*, оскільки S. D. притягувався до відповідальності двічі.

У 2013 році було розпочато кримінальне провадження щодо третьої заявниці та інших осіб за низкою корупційних злочинів. Рішенням від 26 березня 2016 року, яке було підтримано рішенням Вищого суду касації та правосуддя (далі – Вищий суд), апеляційний суд Констанца засудив третю заявницю до семи років позбавлення волі, зокрема за одержання хабарів. Так, її звинувачували в отриманні в лютому 2012 року грошової суми як хабаря за ухвалення рішення разом з двома іншими заявницями на користь S. D. у контексті його заяв про перегляд.

Тим часом, після кількох статей у пресі щодо скасування вироку S. D. 27 квітня 2012 року щодо заявниць було розпочато дисциплінарне провадження. Судова інспекційна рада вимагала накладення на заявниць дисциплінарного стягнення.

Рішенням від 4 грудня 2012 року Вища рада магістратури Румунії (Consiliul Superior al Magistraturii) більшістю голосів відхилила пропозицію Судової інспекційної ради, виснувавши, що встановлені Радою дії не становили проступку.

28 лютого 2012 року Національна антикорупційна прокуратура (далі – Антикорупційна прокуратура) з власної ініціативи розпочала кримінальне розслідування щодо заявниць та 3 квітня 2012 року відкрила щодо них кримінальне провадження за фактом зловживання службовим становищем за обтяжуючих обставин та сприяння ймовірному злочинцю.

Рішенням від 7 серпня 2012 року Антикорупційна прокуратура закрила кримінальне провадження щодо заявниць з огляду на те, що, хоча наявність складу злочину в цій справі було встановлено, відповідно до статті 2 Закону № 303/2004, яка передбачала незалежність та незмінність складу суду й обов'язок усіх інституцій поважати їхню незалежність, судді не можуть нести кримінальну відповідальність за дії, що становлять зловживання службовим становищем та недбалість при виконанні службових обов'язків щодо рішень, ухвалених ними в цій якості. Антикорупційна прокуратура вважала, що існує певний сумнів щодо законодавчого регулювання кримінальної відповідальності суддів за посадові злочини, зокрема щодо заходів, застосованих у судових рішеннях.

Заявниці оскаржили це рішення до Апеляційного суду Бухареста, стверджуючи про незаконність притягнення їх до відповідальності за рішення від 22 лютого 2012 року. Остаточним рішенням від 1 жовтня 2012 року Апеляційний суд Бухареста відхилив скаргу заявниць.

29 січня 2014 року Генеральний прокурор Антикорупційної прокуратури з власної ініціативи скасував рішення прокуратури від 7 серпня 2012 року та наказав поновити кримінальне провадження щодо трьох заявниць.

15 квітня 2014 року Антикорупційна прокуратура подала до Апеляційного суду Бухареста обвинувальний акт стосовно заявниць за звинуваченням у зловживанні службовим становищем, сприянні стверджуваному злочинцю та підробці документів. Антикорупційна прокуратура звинуватила заявниць у невиконанні своїх службових обов'язків та в ухваленні необґрунтованого рішення через зовнішній фактор, який вплинув на їхнє рішення, а саме хабар, який третя заявниця отримала від S. D.

Рішенням від 19 травня 2016 року Апеляційний суд Бухареста виправдав першу та другу заявниць за всіма звинуваченнями, а справу третьої заявниці виділив в окреме провадження через розгляд Вищим судом провадження щодо неї за одержання хабаря.

Антикорупційна прокуратура, а також друга та третя заявниці подали апеляційні скарги до Вищого суду. Антикорупційна прокуратура оскаржувала виправдувальний вирок щодо двох заявниць, вважаючи їхню вину доведеною.

Остаточним рішенням від 14 червня 2017 року Вищий суд засудив першу та другу заявниць до чотирьох років позбавлення волі за зловживання службовим становищем.

19 січня 2018 року перша та друга заявниці подали касаційну скаргу до Вищого суду на остаточне рішення від 14 червня 2017 року, але в листопаді 2019 року її було відхилено як необґрунтовану. Суд вказав, що незалежність суддів не є абсолютною і йде поруч із принципом відповідальності членів судової гілки влади, згідно з яким усі судові акти повинні відповідати закону та принципу рівності прав усіх громадян. Також суд постановив, що судді, які при виконанні своїх службових обов'язків вчинили діяння всупереч закону, навмисно чи недобросовісно, і тим самим завдали шкоди або порушили законні права фізичної чи юридичної особи, можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності за зловживання службовим становищем. Суд пояснив, що кримінальна відповідальність за зловживання службовим становищем не настає, коли суддю звинувачують у звичайних помилках, наприклад, неточне оцінювання доказів, помилкове тлумачення та застосування закону суто випадково та ненавмисно, що можуть бути виправлені в порядку судовому перегляду, а виникає тоді, коли вчинення відповідних діянь, що призвели до ухвалення незаконного рішення, були результатом свідомої та навмисної поведінки, що підпадає під визначення недобросовісності.

Рішенням від 10 травня 2018 року, яке було підтримано остаточним рішенням Вищого суду від 27 березня 2019 року, Апеляційний суд Бухаресту визнав винною третю заявницю за зловживання службовим становищем.

Посилаючись на статтю 7 Конвенції (ніякого покарання без закону) заявниці стверджували, що закон, застосований до зловживання службовим становищем, був нечітким і непередбачуваним. Вони заявляли, що не могли передбачити, що ухвалення суддею рішення при виконанні ним своїх обов'язків може становити матеріальний елемент правопорушення.

Оцінка Суду

Після того як ЄСПЛ визнав за доцільне об'єднати розгляд заяв в одному рішенні, заяву третьої заявниці (№ 57849/19) було відхилено на тій підставі, що скарга була необґрунтованою та/або поданою з пропуском строку.

Щодо заяв першої та другої заявниць, ЄСПЛ зазначив, що послідовні закони, які криміналізували зловживання службовим становищем, були подібно сформульовані та визначали цей злочин як невиконання або неналежне

виконання службовою особою своїх службових обов'язків, що завдало шкоди чи порушило права або законні інтереси третьої особи.

ЄСПЛ зазначив, що законодавчий орган визначив каране діяння дещо в загальних формулюваннях. Відповідно, національне законодавство не містило вичерпного переліку форм, яких така поведінка могла набувати. Як вже раніше ЄСПЛ роз'яснював, вимога законодавчої точності не виключає формулювання загальними термінами в сфері кримінального права. Роль судового розгляду полягає саме в тому, щоб розвіяти сумніви у тлумаченні та врахувати зміни в повсякденній практиці.

ЄСПЛ також зазначив, що для визначення того, чи підпадають дії, в яких звинувачували заявниць, під дію кримінального права, національні суди застосували закон, який визначає зловживання службовим становищем у світлі загального контексту конституційного права та законодавства, що регулює діяльність суддів та прокурорів.

ЄСПЛ знову повторив, що з точки зору статті 7 Конвенції він має враховувати національне право «в цілому» та спосіб його застосування на той час.

Так, у цій справі національні суди врахували той факт, що судді є незалежними та підкоряються лише закону при здійсненні своїх службових обов'язків, а перегляд судових рішень забезпечується використанням доступних засобів правового захисту.

Щодо вимоги передбачуваності закону стосовно його наслідків, з наведених у матеріалах справи прикладів національної судової практики було зрозуміло, що національні суди послідовно стверджували, що судді не можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності за зловживання службовим становищем через обґрунтування судового рішення, навіть якщо воно є помилковим. Відповідна судова практика показала, що судді можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності лише у випадках, коли вони недобросовісно виконували свої обов'язки. Для встановлення факту зловживання службовим становищем необхідно розрізняти ситуації, коли справа була вирішена добросовісно, і ті, коли суддя навмисно і недобросовісно витлумачив правову норму, тим самим спрямувавши процес до результату, що суперечить закону, свідомо порушивши правила.

ЄСПЛ зазначив, що заявниці були суддями, які спеціалізувалися на кримінальному праві та мали багаторічний стаж роботи в судовій системі. з огляду на їхній статус та досвід було розумно очікувати, що вони діятимуть з великою обережністю та проявлятимуть особливу ретельність при оцінці ризиків, пов'язаних із виконанням їхніх службових обов'язків. Румунська правова система на той час містила чіткі ознаки, з яких випливало, що діяння судді, який свідомо ухвалює судові рішення з порушенням норм закону, може становити

злочин, не підриваючи при цьому незалежність судової гілки влади, що гарантується Конституцією та міжнародними актами. Відповідно, у заявниць не повинно було виникати сумнівів щодо наслідків ухвалення відповідного рішення.

ЄСПЛ також зазначив, що національні суди одноголосно вирішили, що суддя є державним службовцем у розумінні статті 175 нового Кримінального кодексу та може бути суб'єктом злочину зловживання службовим становищем. з посиланням на відповідну судову практику було також встановлено існування загального правила, згідно з яким ухвалення судового рішення не може призвести до кримінального провадження стосовно судді, який є незалежним, і чий рішення можуть бути переглянуті лише шляхом використання доступних засобів правового захисту; суддя може бути притягнутий до кримінальної відповідальності лише за певних умов, встановлених у судовій практиці.

ЄСПЛ підкреслив, що, як вказували національні суди, заявниць переслідували не за ухвалення судового рішення як такого, а за певну поведінку, що передувала складанню судового рішення, та за свідоме формулювання юридичного обґрунтування, що суперечило закону, з метою ухвалення рішення у справі S. D. із заздалегідь упередженим результатом. Отже, національні органи влади встановили, що заявниці викривили факти таким чином, щоб принцип *ne bis in idem* міг бути застосований до справи, що ними розглядалася.

У зв'язку з цим ЄСПЛ надав особливої ваги аналізу справи Вищим судом, згідно з яким метою кримінального провадження щодо зловживання службовим становищем було не дослідження законності та обґрунтованості ухваленого рішення (ця роль належала виключно компетентним наглядовим органам, передбаченим законом), а виявлення, поза самим рішенням, поведінки, що порушувала службові обов'язки та відповідала матеріальному елементу злочину, разом із мотивом відповідного діяння, оскільки така поведінка, в певних випадках, могла вплинути на рішення, що буде ухвалено. Національні суди розмежували діяння, яке зумовило кримінальну відповідальність заявниць, від ухвалення добросовісного рішення.

ЄСПЛ наголосив на тому факті, що заявниці порушили свою скаргу перед національними судами найвищої інстанції, які ухвалили рішення з поясненням структури злочину та його складових елементів. Національні суди також розглянули твердження заявниць про те, що незалежність суддів, гарантована як Конституцією, так і міжнародними актами, унеможливорює засудження за зловживання службовим становищем у зв'язку з ухваленням судового рішення. Суди виклали спосіб, у який слід тлумачити та розуміти незалежність суддів з урахуванням конституційних принципів і міжнародних актів.

ЄСПЛ дійшов висновку, що положення, які криміналізували зловживання службовим становищем у відповідний час, разом із судовою практикою щодо

їхнього тлумачення, були сформульовані з достатньою точністю, щоб дозволити заявникам, які самі були суддями, у розумних межах, з огляду на обставини справи, розпізнати, що їхні дії можуть призвести до кримінального засудження, не ставлячи під сумнів гарантію суддівської незалежності. Крім того, тлумачення закону, використане національними судами для встановлення індивідуальної відповідальності заявниць, відповідало суті правопорушення, про яке йдеться.

Отже, порушення статті 7 Конвенції не було.

Висновок

Відсутність порушення статті 7 Конвенції (ніякого покарання без закону).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 15 квітня 2025 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

Обставини справи

Справа стосувалася використання парламентського привілею для розкриття в Палаті лордів особистості заявника, захищеної судовим наказом про конфіденційність, і питання про те, чи має Держава позитивний обов'язок встановити механізми контролю для запобігання такому розголошенню в майбутньому.

Заявник, Philip Nigel Ross Green, є громадянином Великобританії, народженим у 1952 році, який проживає в Монако. Він є відомим підприємцем і обіймав посаду голови правління Arcadia Group, транснаціональної роздрібною компанії, що володіла низкою великих торговельних брендів, зокрема Topshop.

У липні 2018 року до Arcadia звернувся журналіст із Telegraph Media Group Limited з наміром опублікувати статтю, що містила звинувачення на адресу заявника в сексуальних домаганнях та цькуванні колишніх працівників. Пан Green раніше уклав із цими працівниками угоди про нерозголошення (англ. non-disclosure agreements, «NDAs»).

Пан Green, а також компанії Arcadia і Topshop, звернулися до суду з позовом про заборону на публікацію матеріалів, що були передані журналістам із порушенням зобов'язань щодо конфіденційності. Вони також вимагали запровадження тимчасової заборони на розголошення інформації до моменту судового розгляду справи.

Високий суд Англії та Уельсу відмовив у задоволенні клопотання про тимчасову заборону, однак Апеляційний суд згодом задовольнив це клопотання, а також прийняв ухвалу про анонімність, щоб зберегти конфіденційність відомостей, що містилися в NDA, до прискореного розгляду справи по суті. Суд детально дослідив відповідні права, гарантовані Конвенцією: право заявників на повагу до приватного життя (стаття 8) та право Telegraph Media Group на свободу вираження поглядів (стаття 10). Він дійшов висновку, що публікація запланованої статті могла б завдати негайної, суттєвої та, ймовірно, незворотної шкоди всім позивачам, включно із заявником.

24 жовтня 2018 року газета Telegraph опублікувала свою статтю, дотримуючись умов тимчасової судової заборони.

25 жовтня 2018 року член Палати лордів, лорд Hain, виступив після парламентських дебатів із короткою особистою заявою, у якій визначив заявника як «впливового бізнесмена, який використовує угоди про нерозголошення та значні виплати з метою приховати правду про серйозні

та систематичні сексуальні домагання, расистські образи та цькування». Він зазначив, що діє в межах парламентського привілею (parliamentary privilege) і вважає своїм обов'язком оприлюднити ім'я заявника, враховуючи заборону, накладену на пресу на публікацію відповідної інформації.

Висловлювання лорда отримали широке медійне висвітлення, і ухвали про анонімність, утративши своє практичне значення, згодом були скасовані за згодою сторін (discharged by consent).

Пан Green подав позов про відшкодування шкоди проти Telegraph за наслідки заяви лорда. Зокрема, він прагнув з'ясувати, хто саме передав лорду його ім'я та яку роль у цьому відіграло видання Telegraph. Однак у січні 2019 року пан Green відмовився від подальшого провадження, пояснивши це тим, що в справі не залишилося достатнього рівня конфіденційності, щоб виправдати витрати, ризики, часові витрати працівників та інші ускладнення, пов'язані з її продовженням.

Тим часом комісар Палати лордів з етичних стандартів розглянула формальну скаргу, подану за нібито порушення Кодексу поведінки Палати лордів. Комісар дійшла висновку, що питання, пов'язані з парламентським привілеєм, виходять за межі її компетенції.

Посилаючись на статтю 8 Конвенції (право на повагу до приватного життя), заявник скаржився на відсутність механізмів контролю за використанням парламентського привілею для розголошення інформації, що перебуває під судовою заборону. Також, з огляду на частину першу статті 6 (право на справедливий судовий розгляд) та статтю 13 (право на ефективний засіб правового захисту), він стверджував, що не мав можливості подати позов проти лорда Hain, чия заява зробила його вимоги до Telegraph щодо порушення конфіденційності неефективним.

Оцінка Суду

Насамперед ЄСПЛ встановив, що було втручання у право заявника на повагу до його приватного життя, оскільки вплив на його репутацію безсумнівно був серйозним. Втрата анонімності була незворотною – як тільки її було втрачено, повернути її було вже неможливо.

Далі ЄСПЛ розглянув аргумент заявника про те, що на Сполучене Королівство покладалося зобов'язання за Конвенцією вжити заходів для запобігання використанню парламентського привілею як засобу обходження судової заборони.

Однак ЄСПЛ вказав, що передусім саме національні парламенти повинні оцінювати потребу у встановленні обмежень щодо поведінки своїх членів,

що відповідає добре усталеному конституційному принципу автономії парламенту.

У Великій Британії діє правило, за яким член Палати лордів зобов'язаний повідомити Спікера Палати щонайменше за 24 години про намір посилатися на справу, яка перебуває на розгляді суду. Водночас, оскільки це правило не включене до Кодексу поведінки, його порушення не підлягає розгляду Комісаром Палати лордів з етичних стандартів.

Потреба у додаткових контрольних механізмах розглядалася раніше, але була відхилена Спільним комітетом обох палат парламенту ще у 2011 році. Хоча з того часу минуло понад десять років, пан Green не навів доказів того, що частота подібних інцидентів суттєво зросла.

Крім того, згідно з нещодавнім опитуванням, проведеним ЄСПЛ у 41 Державі-члені (п.п. 43–50 рішення), інші Держави-члени Ради Європи, як правило, не мають суворіших обмежень, ніж Сполучене Королівство. Навпаки, більшість Держав надають парламентарям абсолютний імунітет від зовнішнього судового переслідування за висловлювання, зроблені в парламенті або в рамках виконання парламентських повноважень. Лише незначна кількість країн виключає окремі типи висловлювань із сфери дії парламентського привілею.

Таким чином, ЄСПЛ дійшов висновку, що саме Державі-відповідачу – і зокрема парламенту – слід вирішувати, які саме механізми контролю необхідні, щоб запобігти розголошенню конфіденційної інформації членами парламенту в обхід судових рішень. Водночас ЄСПЛ наголосив, що потреба у відповідних запобіжниках повинна регулярно переглядатися на національному рівні.

У підсумку ЄСПЛ не встановив порушення статті 8 Конвенції.

Висновок

Відсутність порушення статті 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя)

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 8 квітня 2025 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

Обставини справи

Справа стосувалася скарги на рішення про позбавлення заявниці батьківських прав щодо її дитини, якій на момент прийняття цього рішення було два роки і десять місяців.

Заявниця в цій справі, Nathanie Sugandhi Sumithra van Slooten, мала виключне право на здійснення батьківських прав щодо своєї доньки з моменту її народження в серпні 2014 року. Заявниця та її донька проживали в кількох місцях у соціальному житлі, організованому надавачем соціальних послуг. Оскільки до і після народження повідомлялося про випадки домашнього насильства між заявницею та батьком дитини, надавач соціальних послуг домовився з батьками про те, що вони можуть бачитися лише під наглядом, а також у присутності дитини. Однак батьки порушували цю домовленість, що інколи призводило до нових випадків домашнього насильства. у зв'язку з цим у серпні 2015 року Рада з питань догляду та захисту дітей (Raad voor de Kinderbescherming) (далі – Рада) почала розслідування. у вересні 2015 року заявниці та її дитині було надано тимчасове житло, призначене для утримання осіб у надзвичайних обставинах.

Рада висловила серйозну стурбованість нестабільним сімейним середовищем дитини й здатністю її матері доглядати за нею. Попри те, що Рада зауважила, що дитина виглядає доглянутою і що між нею та заявницею існують теплі стосунки, вона висловила занепокоєння щодо психічного здоров'я заявниці, її відмови співпрацювати з надавачами соціальних послуг і пов'язаних з цим численних змін місця проживання. Рада звернулася до регіонального суду з проханням встановити нагляд строком на один рік.

Після того, як заявниця покинула тимчасове житло, органи влади звернулися з проханням про ухвалення рішення про термінове встановлення опіки над дитиною, яке було задоволено регіональним судом. Дитину влаштували в прийомну сім'ю на два тижні, а заявниці дозволили бачитися з нею під наглядом.

Пізніше дію рішень про встановлення опіки та про побачення під наглядом було продовжено суддею у справах дітей, який встановив, що заявниця відмовилася співпрацювати зі службами догляду та підтримки, зокрема не погодившись на їхню пропозицію влаштувати її до спеціальної клініки для матерів і дітей для оцінки її батьківських здібностей. Через чотири місяці після ухвалення рішення про встановлення опіки над дитиною сертифікований заклад із захисту молоді (Gecertificeerde Instelling – GI) повідомив заявниці, що вважає, що майбутнє дитини більше не пов'язане з нею через її відмову співпрацювати.

Спроби заявниці оскаржити рішення про встановлення опіки та повернути дитину, включно з її пропозицією про альтернативну оцінку її батьківських здібностей, виявилися безуспішними.

У червні 2017 року заявницю було позбавлено батьківських прав. Суд визнав, що прийнятний строк для досягнення возз'єднання дитини та матері сплив. Він також зазначив, що позбавлення заявниці батьківських прав відповідало інтересам дитини, щоб забезпечити стабільність і безперервність її виховання в прийомній сім'ї.

Апеляційний суд відхилив апеляційну скаргу заявниці. Вона не оскаржувала це рішення до Верховного Суду Нідерландів.

До ЄСПЛ заявниця скаржилася за статтею 8 Конвенції на те, що рішення про позбавлення батьківських прав було ухвалено без розслідування її батьківських здібностей і ґрунтувалося виключно на тому, що її дитина добре почувалася в прийомній сім'ї.

Оцінка Суду

Для цілей розгляду цієї справи ЄСПЛ наголосив, що єдність сім'ї та возз'єднання сім'ї у разі розлучення є невід'ємними складовими права на повагу до сімейного життя. Так, якщо провадження щодо встановлення опіки обмежує сімейне життя, на органи влади покладається позитивний обов'язок вжити заходів для сприяння возз'єднанню сім'ї, щойно це стане можливо (див. *Strand Lobben and Others v. Norway* [GC], № 37283/13, від 10 вересня 2019 року, *K. and T. v. Finland* [GC], № 25702/94, § 178, ECHR 2001-VII). у випадках, коли інтереси дитини й інтереси батьків суперечать один одному, стаття 8 вимагає від національних органів влади встановити справедливий баланс, і при встановленні такого балансу особливу увагу слід приділяти найкращим інтересам дитини, які, залежно від їхнього характеру й серйозності, можуть переважати інтереси батьків. Однак, як правило, найкращі інтереси дитини вимагають збереження зв'язків дитини з її сім'єю, за винятком випадків, коли сім'я виявляється особливо непридатною, оскільки розірвання таких зв'язків означає відрив дитини від її коріння. Звідси випливає, що сімейні зв'язки можуть бути розірвані лише у виняткових випадках, і що необхідно зробити все можливе, щоб зберегти особисті стосунки та в разі необхідності «відновити» сім'ю (див. згадане вище *Strand Lobben and Others v. Norway*, §§ 206–07).

Будь-який захід щодо встановлення тимчасової опіки має відповідати кінцевій меті возз'єднання біологічних батьків і дитини (див. *K.O. and V.M. v. Norway*, № 64808/16, § 60, від 19 листопада 2019 року). Позитивний обов'язок щодо вжиття заходів для сприяння возз'єднанню сім'ї, щойно це стане можливо, починає все більшою мірою покладатися на компетентні органи влади

з моменту початку перебування дитини під опікою, проте завжди при дотриманні балансу з урахуванням обов'язку враховувати найкращі інтереси дитини. Крім того, зв'язки між членами сім'ї та перспективи їхнього успішного возз'єднання неминуче послаблюються, якщо їм перешкоджають у легкому й регулярному спілкуванні одне з одним (див. згадане вище *Strand Lobben and Others v. Norway*, § 208). Утім, коли з моменту взяття дитини під опіку Держави минув значний проміжок часу, інтерес дитини в тому, щоб її фактичне сімейне становище знову не змінилося, може переважати інтерес батьків у возз'єднанні сім'ї (див. згадане вище рішення у справі *K. and T. v. Finland*, § 155). Питання щодо того, чи було належним чином забезпечено захист інтересів батьків при прийнятті рішення, залежить від конкретних обставин кожної справи (див., наприклад, *Sommerfeld v. Germany* [GC], № 31871/96, § 68, ECHR 2003-VIII (витяги)).

Насамперед ЄСПЛ зазначив, що ця справа, по суті, стосується способу, яким національні органи влади, включно з судами, встановили баланс між інтересами сторін.

ЄСПЛ зауважив, що у своєму рішенні про позбавлення заявниці батьківських прав регіональний суд приділив значну увагу тому факту, що дитина була вразливою і потребувала стабільності. Однак ані в рішенні суду, ані в звітах Ради не містилося поглибленого аналізу характеру цієї вразливості, попри те, що з огляду на серйозність питань, органи влади мали б детальніше оцінити вразливість дитини під час розгляду справи (див., *mutatis mutandis*, згадане вище *Strand Lobben and Others v. Norway*, § 224).

Крім того, і що ще важливіше, ЄСПЛ зазначив, що клопотання Ради про позбавлення заявниці батьківських прав було подано 9 березня 2017 року (див. пункти 26 і 27 рішення), тобто менш ніж через півтора року після дати, коли дитину було взято під опіку (див. пункт 11 рішення). з рішення Апеляційного суду від 27 березня 2018 року (див. пункт 32 рішення), у якому він посилався на своє рішення від 28 червня 2016 року (в підпункті 5.5), впливало, що на дату прийняття цього рішення, тобто менш ніж через рік після взяття дитини під опіку, вже було підтверджено, що метою більше не було возз'єднання сім'ї, оскільки «прийнятний строк» закінчився. Обґрунтування закінчення «прийнятного строку» в даній справі ґрунтувалося переважно на відмові матері від співпраці (див. пункти 16, 29 та 32 рішення). Незважаючи на те, що під час провадження щодо встановлення опіки заявниці було надано можливість подати альтернативний план для оцінки її батьківських здібностей (див. пункт 19 рішення), видається, що всі практичні спроби домогтися возз'єднання дитини із заявницею були припинені в лютому 2016 року – тобто лише через чотири місяці після взяття дитини під опіку – після рішення GI про те, що майбутнє дитини більше не пов'язане із заявницею, а пов'язане з прийомною сім'єю (див. пункт 16 рішення).

ЄСПЛ також зазначив, що заявниця кілька разів відмовлялася від належної співпраці з GI та не погодилася на госпіталізацію до спеціальної клініки для матерів і дітей (див. пункти 16, 17 і 21 рішення). Це справді перешкоджало просуванню розслідування її батьківських навичок і не сприяло ні її справі, ні ситуації її доньки. Водночас у матеріалах справи немає жодних ознак того, що заявниця, яка сама була вразливою особою й очевидно втратила довіру до опікуна, призначеного GI (див. пункт 32 рішення, підпункт 5.5), не допускала інших варіантів проведення такого розслідування. Крім того, звіти Ради вказували на те, що між заявницею та її дитиною існував зв'язок, що заявниця піклувалася про доньку і проявляла до неї любов (див. пункти 9 та 29 рішення).

З огляду на зазначене ЄСПЛ вважав, що замість того, щоб серйозно розглянути можливість возз'єднання дитини із заявницею (див., зокрема, і *mutatis mutandis*, згадане вище *Strand Lobben and Others v. Norway*, § 220), GI та Рада, а також суди, що розглядали їхні клопотання, відмовилися від возз'єднання сім'ї як кінцевої мети на дуже ранній стадії, без належної оцінки батьківських навичок заявниці й без належного обґрунтування того, чому кінцева мета возз'єднання більше не відповідала найкращим інтересам дитини.

Ці міркування були достатніми для того, щоб ЄСПЛ зміг дійти висновку, що в ході провадження, яке призвело до ухвалення рішення про позбавлення заявниці батьківських прав, не було надано достатньої ваги захисту сімейного життя заявниці та її дитини.

Відповідно, було порушення статті 8 Конвенції.

Висновок

Порушення статті 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 15 квітня 2025 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

SHIPS WASTE OIL COLLECTOR B.V. AND OTHERS v. the Netherlands [GC] (№ 2799/16 та 3 інших)

Обставини справи

Заявниками в цій справі є шість товариств з обмеженою відповідальністю, розташованих у Нідерландах.

У заяві Ships Waste Oil Collector B.V. v. the Netherlands (№ 2799/16) заявником є компанія Ships Waste Oil Collector B.V., що займається збиранням рідких відходів із суден у регіоні Роттердама.

У заявах Burando Holding B.V. v. the Netherlands та Port Invest v. the Netherlands (№№ 3124/16 і 3205/16) заявниками є компанії Burando Holding B.V. та Port Invest B.V., що також займаються збиранням рідких відходів із суден у регіоні Роттердаму. на момент подій перша компанія була єдиним акціонером другої компанії.

У 2006 році Служба розвідки та розслідувань (Inlichtingen-en opsporingsdienst) Міністерства житлової політики, просторового планування та охорони довкілля почала розслідування під кодовою назвою «Тото» за підозрою у вчиненні підробки документів і причетності до утилізації забруднених відходів дочірньої компанії Burando Holding та Port Invest. у ході розслідування прослуховувалися телефонні розмови дочірньої компанії, зокрема з працівниками Ships Waste Oil Collector.

Відповідні телефонні розмови з дозволу прокуратури було передано до Нідерландського антимонопольного комітету (Nederlandse Mededingingsautoriteit), правонаступником якого відтоді стало Управління з питань споживачів та ринку (Autoriteit Consument en Markt), через підозру, що вони стосувалися порушення антимонопольного законодавства, а саме – цінової змови.

За результатами провадження щодо порушення антимонопольного законодавства компанії було визнано винними в цій змові та оштрафовано: Ships Waste Oil Collector – на 834 000 євро (EUR), Burando Holding і Port Invest – на 1 861 000 EUR, що мали бути стягнені солідарно, причому Port Invest відповідала за всю суму; і Burando Holding – на 621 000 EUR. Вони оскаржили це рішення в суді.

У 2013 році Регіональний суд Роттердама ухвалив рішення на користь компаній, визнавши, що дозвіл на передачу телефонних розмов був необґрунтованим. у липні 2015 року це рішення було скасовано Вищим адміністративним судом з питань торгівлі та промисловості. Цей суд постановив, що передачу Антимонопольному комітету даних, отриманих унаслідок прослуховування, було здійснено на законних підставах. Він також

дійшов висновку, що передача даних мала важливий «загальний інтерес, а саме економічний добробут країни», і що «[Антимонопольний комітет] не міг отримати інформацію про ймовірну цінову змову в інший, менш суворий спосіб».

У заяві Janssen de Jong Groep B.V. and Others v. the Netherlands (№ 2800/16) заявниками є будівельні компанії Janssen de Jong Groep B.V., Janssen de Jong Infra B.V. та Janssen de Jong Infrastructuur Nederland B.V. Перша компанія, Janssen de Jong Groep B.V., є єдиним акціонером Janssen de Jong Infrastructuur Nederland B.V., що, зі свого боку, є єдиним акціонером Janssen de Jong Infra B.V.

У 2007 році почалося розслідування щодо стверджуваного підкупу посадових осіб органів місцевого самоврядування у зв'язку з державними інфраструктурними контрактами, яке отримало кодову назву «Клівленд». за дозволом суду телефонні розмови деяких працівників компаній Janssen, як підозрюваних, прослуховувалися поліцією.

У ході цього розслідування було виявлено потенційні ознаки цінової змови, і працівники поліції надали представникам Антимонопольного комітету доступ, в умовах суворої конфіденційності й виключно на території поліцейського відділку, до розшифровок перехоплених розмов. Їм також було передано компакт-диск з підбіркою аудіозаписів для ознайомлення. Згодом прокурор надав Антимонопольному комітету дозвіл на використання даних, отриманих унаслідок прослуховування телефонних розмов у рамках розслідування «Клівленд».

За результатами провадження щодо порушення антимонопольного законодавства компанії Janssen було визнано винними в тендерній змові з іншими компаніями та оштрафовано на 3 мільйони EUR. Компанії Janssen подали цивільний позов проти Держави до судді з питань тимчасових заходів, стверджуючи, що передачу даних, отриманих унаслідок прослуховування, не було здійснено згідно із законом, що є порушенням статті 8 Конвенції. Їхнє клопотання про вжиття тимчасових заходів було відхилено. Компанії Janssen не подали апеляцію.

Оскарження штрафу в адміністративному порядку призвело до апеляційного провадження, за результатами якого в червні 2013 року Регіональний суд Роттердама скасував висновок Антимонопольного комітету про порушення антимонопольного законодавства, визнавши, що дозвіл на передачу телефонних розмов був необґрунтованим. Це рішення було скасовано в липні 2015 року Вищим адміністративним судом з питань торгівлі та промисловості з аналогічних підстав, що й у випадку з Ships Waste Oil Collector, Burando Holding і Port Invest.

Посилаючись на статті 8 та 13 Конвенції, компанії-заявниці стверджували, що передача для використання Антимонопольним комітетом законно

перехоплених даних, що не стосувалися кримінального розслідування, не була передбачуваною, а також, що процесуальні гарантії були недостатніми.

У трьох рішеннях від 16 травня 2023 року Палата ЄСПЛ чотирма голосами проти трьох визнала, що порушення статті 8 Конвенції не було, і одногolosно визнала, що порушення статті 13 Конвенції у поєднанні зі статтею 8 не було.

25 вересня 2023 року за клопотанням компаній-заявниць справа була передана до Великої Палати ЄСПЛ.

Оцінка Суду

Стверджуване порушення статті 8 Конвенції

ЄСПЛ постановив, що передача перехоплених даних іншому правоохоронному органу має супроводжуватися мінімальними гарантіями, встановленими законом, для уникнення свавілля і зловживань. По-перше, передача перехоплених даних поза межами початкового кримінального контексту їхнього збору має обмежуватися тільки тими даними, що були зібрані в спосіб, який відповідає вимогам Конвенції. По-друге, обставини, за яких може бути здійснено таку передачу, повинні бути чітко передбачені в національному законодавстві. По-третє, закон повинен передбачати гарантії щодо вивчення, зберігання, використання, подальшої передачі та знищення таких даних. І, зрештою, передача та використання перехоплених даних з метою, що виходить за рамки початкового кримінального контексту їхнього збору, повинні підлягати ефективному контролю з боку судового або іншого незалежного органу.

Крім того, при оцінці необхідності передачі даних у демократичному суспільстві слід брати до уваги такі фактори: характер даних, важливість мети, яку переслідує їхня передача, наслідки для відповідної особи, а також якість процедур отримання дозволу на передачу даних та ефективність наявних засобів правового захисту.

ЄСПЛ також встановив, що мінімальні гарантії, передбачені статтею 8 Конвенції, в принципі, мають бути однаковими для фізичних і юридичних осіб, попри те, що певні відмінності все ж можуть виникати внаслідок застосування законів про захист даних до фізичних осіб. ЄСПЛ зазначив, що в цій справі прослуховування телефонних розмов дозволялося судом на законних підставах, і його сумісність із Конвенцією не ставилася під сумнів.

ЄСПЛ переконався, що відповідне нідерландське законодавство, зокрема, стаття 39f Закону про судові та кримінальні дані (Wet Justitiële en Strafvorderlijke gegevens – WJSG), чітко регламентує обставини, за яких перехоплені дані можуть бути передані іншому правоохоронному органу. ЄСПЛ відхилив аргумент

компаній-заявниць щодо того, що доступ Антимонопольного комітету до певних даних до отримання дозволу на передачу був непередбачуваним.

Мета передачі даних — економічний добробут країни — була законною.

ЄСПЛ не погодився з аргументом компаній-заявниць щодо того, що процедури отримання дозволу виявилися недосконалими, оскільки дозволи на передачу було надано прокурором, який не може вважатися незалежним органом. Стаття 8 Конвенції не вимагає отримання незалежного *ex ante* дозволу на передачу перехоплених матеріалів, отриманих на законних підставах у спосіб, що відповідає вимогам Конвенції, іншому правоохоронному органу. Дозвіл на таку передачу, наданий несудовим органом, може бути сумісним з Конвенцією. Існування судового або іншого незалежного нагляду *post factum* може компенсувати відсутність дозволу незалежного органу (див., у контексті таємного спостереження, *Szabó and Vissy v. Hungary*, № 37138/14, § 77, від 12 січня 2016 року).

У зв'язку з цим ЄСПЛ зазначив, що він раніше не встановлював порушення статті 8 Конвенції у справах, у яких дозвіл на передачу перехоплених даних було надано прокурорами (див. *Versini-Campinchi and Crasnianski v. France*, № 49176/11, § 12, від 16 червня 2016 року, *Drakšas v. Lithuania*, № 36662/04, § 61, від 31 липня 2012 року, *Adomaitis v. Lithuania*, № 14833/18, § 10, від 18 січня 2022 року, і *Starkevič v. Lithuania*, № 7512/18, § 21, від 29 березня 2022 року; див. також *Terrazzoni v. France*, № 33242/12, § 22, від 29 червня 2017 року, де дозвіл на передачу було надано міністром юстиції (*le garde des Sceaux*)).

ЄСПЛ звернув увагу на відсутність обґрунтування в дозволах на передачу, що не містили жодної належної оцінки того, чи були передачі перехоплених даних «необхідними в демократичному суспільстві», зокрема, чи були вони пропорційними встановленій законній меті. ЄСПЛ вважав, що письмове обґрунтування, навіть якщо воно є стислим, є бажаним для того, щоб гарантувати, що орган влади належним чином оцінив необхідність і пропорційність втручання у права за статтею 8 (див., у контексті перехоплення повідомлень, *Ekimdzhiiev and Others v. Bulgaria*, № 70078/12, § 313, від 11 січня 2022 року), а також для того, щоб сприяти ефективному перегляду передачі для цілей пункту 2 статті 8 Конвенції (див., також у контексті перехоплення повідомлень, *Potoczka and Adamčo v. Slovakia*, № 7286/16, § 76, від 12 січня 2023 року). Водночас, оскільки переданий матеріал був результатом законного прослуховування телефонних розмов, дозволеного судом, гарантії, що застосовуються до процесу отримання перехоплених даних, обмежували ризик свавілля та зловживань, пов'язаних з передачею таких даних (див. пункт 154 рішення). за таких обставин недостатнє обґрунтування може бути компенсоване переглядом *ex post facto*.

Важливо зазначити, що компанії-заявниці зрештою дізналися про передачу даних і змогли скористатися судовими засобами захисту *ex post facto*. з цього

впливає, що за конкретних обставин справи оцінка ефективності засобів правового захисту, доступних за національним законодавством, повинна здійснюватися без урахування початкового таємного характеру передачі даних (див. *Gernelle and S.A. Société d'Exploitation de l'Hebdomadaire Le Point v. France*) (ухв.), № 18536/18, § 49, від 9 квітня 2024 року).

Стосовно ступеня втручання, попри те, що санкції, накладені на заявників, були серйозними, немає підстав сумніватися, і це не заперечувалося компаніями-заявницями, що передача даних обмежувалася матеріалами, що мали значення для проваджень щодо порушення антимонопольного законодавства. Крім того, передані матеріали стосувалися виключно господарської діяльності юридичних осіб і не містили жодних даних, які можна було б вважати конфіденційними.

З огляду на викладене, а також беручи до уваги, що національні органи влади ретельно оцінили законність передачі даних відповідно до WJSG і встановили належний баланс за статтею 8 Конвенції між інтересами компаній-заявниць та інтересами органів влади щодо захисту економічного добробуту, ЄСПЛ переконаний, що національні органи влади навели відповідні й достатні підстави для обґрунтування необхідності та пропорційності передачі даних для забезпечення дотримання антимонопольного законодавства. Так, Держава-відповідач не виходила за межі наданої їй свободи розсуду.

Відповідно, порушення статті 8 Конвенції не було.

Стверджуване порушення статті 13 Конвенції

З огляду на свої висновки за статтею 8 ЄСПЛ дійшов висновку, що компанії-заявниці мали в своєму розпорядженні ефективний засіб правового захисту для подання своїх скарг за цим положенням. Отже, порушення статті 13 Конвенції не було.

Висновок

Відсутність порушення статті 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя) щодо *Ships Waste Oil Collector B.V., Burando Holding B.V.* та *Port Invest B.V.*

Відсутність порушення статті 8 Конвенції щодо *Janssen de Jong Groep B.V., Janssen de Jong Infra B.V.* та *Janssen de Jong Infrastructuur Nederland B.V.*

Відсутність порушення статті 13 Конвенції (право на ефективний засіб правового захисту) щодо всіх компаній-заявниць.

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 1 квітня 2025 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

Обставини справи

Справа стосувалася обшуку офісу та нежитлових приміщень заявника, нотаріуса, без попереднього судового дозволу та без можливості ефективного оскарження.

Заявник, пан Vojtech Kavečanský, працює нотаріусом з 2009 року у місті Кошиці (Словаччина). за твердженнями заявника у період з 30 квітня по 2 травня 2021 року він став жертвою викрадення з метою отримання викупу, коли під час виконання ним своїх службових обов'язків його перехопили біля будівлі нотаріальної контори. Йому погрожували смертю дружини та їхньої чотирирічної доньки, у зв'язку з чим заявник був вимушений взяти гроші зі свого сейфу (4 000 000 євро) та передати їх зловмисниками на території Австрії ввечері 1 травня 2021 року. Заявник вважався зниклим безвісті протягом 49 годин.

2 травня 2021 року заявник звернувся до поліції із заявою про своє викрадення.

3 травня 2021 року його відправили на лікарняний з діагнозом «гостра реакція на стрес».

10 травня 2021 року слідчий відкрив кримінальне провадження у зв'язку з ймовірним викраденням заявника.

16 травня 2021 року батько заявника повідомив президента Нотаріальної палати (Notárska komora) про викрадення його сина та про те, що з 3 травня 2021 року нотаріальною конторою керував стажист нотаріуса.

19 та 25 травня 2021 року Нотаріальна палата провела позапланову перевірку нотаріальної контори, під час якої не був присутній заявник. за результатами перевірки від 31 травня 2021 року були виявлені серйозні порушення в управлінні нотаріальною конторою та веденні діловодства. у червні 2021 року заявника було відсторонено від посади та призначено тимчасового керівника.

у рамках розслідування ймовірного викрадення 15 червня 2021 року поліція провела обшуки у нежитлових приміщеннях, що належать заявнику та призначалися для використання як його майбутня нотаріальна контора. Також, після того, як нотаріальна контора заявника не видала кошти в розмірі кількох сотень тисяч євро зі своїх депозитних рахунків, було розпочато кримінальне провадження щодо розтрата майна в особливо великих розмірах.

16 липня 2021 року Міністр юстиції звільнив заявника від зобов'язання зберігати конфіденційність до завершення провадження у справі про розкрадання, дозволивши розкрити всі факти, про які йому стало відомо в ході його нотаріальної діяльності щодо депозитів.

2 серпня 2021 року слідчий видав ордер на обшук нотаріальної контори заявника на вулиці Kmeťová та його нежитлового приміщення на вулиці Rumanová, дійшовши висновку, що існує обґрунтована підозра, що за цими адресами будуть знайдені докази, які мають відношення до провадження у справі про розкрадання та використовувалися для переказу коштів, а саме: документи, готівкові кошти та комп'ютерне обладнання (комп'ютери, ноутбуки, носії інформації, телефони, планшети). Необхідність проведення обшуку була обґрунтована тим, що нові докази додатково підтвердять факт вчинення заявником злочину і звичайне витребування призвело б до їх втрати чи пошкодження.

В ордерах на обшук, зокрема у приміщенні, яке заявник використовував як свою нотаріальну контору, не було зазначено, як діятиме слідчий у випадку, якщо вилучені під час обшуків матеріали, не пов'язані з поточним кримінальним провадженням проти нього та/або охоплюються нотаріальною таємницею.

Відповідні ордери були погоджені прокурором.

4 серпня 2021 року слідчий пред'явив заявнику обвинувачення у розтраті майна за обтяжуючих обставин.

У період з 9:20 до 12:05 того ж дня в будинку заявника було проведено обшук у присутності його дружини, якій о 8:42 було вручено рішення про проведення обшуку.

За твердженням Уряду, коли прибули правоохоронці заявника не було вдома, а його дружина відмовилася повідомити про його місцезнаходження. Наприкінці обшуку вона підписала протокол обшуку та отримала його копію. Експерт з Інституту судової експертизи брав участь в обшуку і вилучив для експертного дослідження сім USB-носіїв, два планшети, один мобільний телефон і чотири ноутбуки.

за словами заявника, перед початком обшуку його дружина просила надати їй адвоката, але слідчий відмовив, оскільки не бажав чекати на його прибуття. Заявник заперечував твердження Уряду про те, що його дружина відмовилася повідомити працівникам поліції про його місцезнаходження під час обшуку, оскільки одразу після того, як працівники поліції увійшли до помешкання, вона повідомила їм, що заявник проходив медичний огляд у м. Гуменне.

Пізніше того ж дня, о 13:00, поліція розпочала обшук в нотаріальній конторі заявника на вулиці Kmeťová. Оскільки заявник не був присутній на початку обшуку, о 12:50 ордер на обшук був вручений сторожу, який представляв власника будівлі. Обшук закінчився о 14:23. в результаті було вилучено п'ять мобільних телефонів, два ноутбуки, два комп'ютери та мережевий накопичувач.

2 вересня 2021 року та 19 жовтня 2021 року відповідно, слідчий вирішив повернути дружині заявника вилучені під час обшуку будинку та нотаріальної

контори заявника комп'ютери та інші пристрої, оскільки відповідні копії даних для експертизи вже були виготовлені.

Рішенням прокурора, що здійснює нагляд, від 24 серпня 2021 року було відмовлено у задоволенні скарги заявника на постанову від 4 серпня 2021 року про пред'явлення йому обвинувачення.

1 жовтня 2021 року заявник подав конституційну скаргу, стверджуючи про порушення його прав через обшуки його нотаріальної контори та нежитлового приміщення, проведені на підставі ордерів, виданих 4 серпня 2021 року.

1 червня 2022 року Конституційний Суд відхилив подану заявником конституційну скаргу через невичерпання національних засобів правового захисту.

Звертаючись до ЄСПЛ, заявник із посиланням на статті 8 і 13 Конвенції скаржився на порушення процедури проведення обшуку, вилучення електронних пристроїв та відсутність процесуальних гарантій у зв'язку з цим.

Оцінка Суду

Насамперед ЄСПЛ визнав, що у справі заявника було втручання у права на повагу до його житла та приватного життя, оскільки в приміщеннях, в яких він здійснював свою діяльність, було проведено обшуки і поліція вилучила належні йому речі.

Таким чином, ЄСПЛ мав встановити, чи відповідало таке втручання умовам пункту 2 статті 8 Конвенції щодо наявності правової основи у національному законодавстві та «якості» закону щодо доступності для зацікавленої особи можливості передбачити наслідки застосування та сумісності з принципом верховенства права.

ЄСПЛ підкреслив, що в контексті обшуків та виїмок національне законодавство має забезпечувати особі певний захист від свавільного втручання в права, передбачені статтею 8 Конвенції. у зв'язку з цим воно має бути достатньо чітким, щоб дати громадянам адекватне уявлення про обставини та умови, за яких органи державної влади мають право вдаватися до будь-яких таких заходів (див. *Särgava v. Estonia*, № 698/19, § 87, від 16 листопада 2021 року). до того ж такі заходи, як обшук та виїмка є серйозним втручанням у приватне життя, житло і кореспонденцію і, відповідно, повинні ґрунтуватися на «законі», який є особливо точним. Важливо мати чіткі, детальні норми з цього питання (див. *Saber v. Norway*, № 459/18, § 50, від 17 грудня 2020 року) (пункт 60 рішення).

Що стосується процесуального захисту в контексті статті 8 Конвенції, ЄСПЛ зазначив, що він приділяє особливого значення адвокатській таємниці, яка пов'язана з роллю адвокатів у здійсненні правосуддя та захистом права клієнта на справедливий судовий розгляд, гарантованого статтею 6 Конвенції (див.,

наприклад, *Niemietz v. Germany*, від 16 грудня 1992 року, § 37, Серія А № 251-B; *Wieser and Bicos Beteiligungen GmbH v. Austria*, № 74336/01, § 65, ЄСПЛ 2007; та *Michaud v. France*, № 12323/11, § 118, ЄСПЛ 2012). Такий підхід може бути застосований і до захисту інформації, пов'язаної із діяльністю інших юридичних професій, які передбачають обробку інформації про клієнта, що становить професійну таємницю, наприклад, до професії нотаріуса у словацькій правовій системі.

ЄСПЛ зазначив, що обшук і виїмка у даній справі були передбачені відповідними положеннями Кримінального процесуального кодексу, і формально таке втручання мало правову основу в національному законодавстві які не порушують питань доступності та передбачуваності.

Що стосується останньої якісної умови, якій має відповідати національне законодавство, а саме сумісності з принципом верховенства права, ЄСПЛ повторив, що в контексті виїмок і обшуків він вимагає, щоб національне законодавство забезпечувало належні та достатні гарантії проти свавілля. Незважаючи на свободу розсуду, яку ЄСПЛ визнає за Договірними державами в цій сфері, він повинен бути особливо пильним, коли, як у цій справі, органи влади уповноважені національним законодавством призначати і проводити обшуки без судового ордеру. Для захисту осіб від свавільного втручання органів влади у права, гарантовані статтею 8 Конвенції, необхідна правова база з чітко визначеними обмеженнями таких повноважень.

ЄСПЛ визнав, що положення пунктів 1, 2 статті 99 та пункту 1 статті 101 Кримінального процесуального кодексу, що діяли на той час, дозволяли органам досудового розслідування проводити обшуки та виїмки в нежитлових приміщеннях на початковій стадії кримінального провадження без попереднього судового дозволу на підставі ухвали слідчого, погодженої з прокурором, за наявності обґрунтованої підозри, що там буде знайдено предмет, який має значення для кримінальної справи. Водночас ЄСПЛ зауважив, що ці положення не обмежували дискреційні повноваження слідчих органів, які несли виключну відповідальність за оцінку необхідності та обсягу таких заходів.

У зв'язку з цим ЄСПЛ звернув увагу, що в таких випадках навіть відсутність судового ордеру може бути компенсована наявністю ефективного та ретельно проведеного *ex post factum* судового перегляду законності та обґрунтованості ордеру на обшук (пункт 66 рішення).

У цьому контексті ЄСПЛ вважав за доцільне звернутися до аргументу Уряду про те, що нагляд за законністю та ефективний захист від свавільного втручання у права заявника за статтею 8 Конвенції забезпечувався прокурором на досудовому етапі та судами після направлення обвинувального акта. Суд зазначив, що за словацьким законодавством прокурор не має незалежного статусу, який можна порівняти зі статусом незалежного суду у розумінні статті 6

Конвенції. Більше того, будь-яка можливість заявника оскаржити ордери або будь-який аспект їх виконання у кримінальному провадженні проти нього стосувалася б захисту його права на справедливий судовий розгляд при визначенні висунутого проти нього кримінального обвинувачення, що не було предметом розгляду у цій справі та не мала б прямого впливу на його права, що захищаються незалежно за статтею 8 Конвенції (див. *Plechlo v. Slovakia*, № 18593/19, § 46, від 26 жовтня 2023 року).

ЄСПЛ також відхилив аргумент Уряду про те, що заявник міг оскаржити порядок проведення обшуку шляхом подання скарги відповідно до Закону № 9/2010 «Про скарги» у поєднанні із Законом № 171/1993 «Про поліцію», оскільки результат цієї процедури був би непрямим і не призвів до негайних наслідків.

Беручи до уваги вищевикладене, ЄСПЛ виснував, що право заявника на повагу до його приватного життя і житла було порушено через відсутність попереднього судового ордера та ефективного судового перегляду *a posteriori*, як щодо ухвалення рішення про проведення обшуку, так і щодо способу його виконання.

Водночас ЄСПЛ наголосив на позитивних змінах у національному законодавстві Словаччини у 2024 році, а саме змін до статті 101 Кримінального процесуального кодексу, відповідно до яких обшук у нежитлових приміщеннях має проводитися на підставі попереднього судового ордера, а якщо обшук проводився без такого ордера, то останній має бути наданий *ex post factum*.

Таким чином, незважаючи на наявність загальної правової основи у національному законодавстві, вона не забезпечувала достатніх судових гарантій ні до видачі ордера на обшук, ні після проведення обшуку. Таким чином, заявник був позбавлений мінімального захисту, на який він мав право відповідно до принципу верховенства права у демократичному суспільстві.

За цих обставин ЄСПЛ підсумував, що втручання у справі заявника не відповідало умові «відповідно до закону», а тому не було необхідності розглядати, чи мало втручання одну із законних цілей, зазначених у пункті 2 статті 8 Конвенції, і чи було воно необхідним у демократичному суспільстві.

Висновок

Порушення статті 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 29 квітня 2025 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

СТАТТЯ 10 КОНВЕНЦІЇ (СВОБОДА ВИРАЖЕННЯ ПОГЛЯДІВ)

AVAGYAN v. russia (№ 36911/20)

Обставини справи

Справа стосувалася притягнення до адміністративної відповідальності заявниці за коментарі, які вона розмістила в соціальних мережах, ставлячи під сумнів наявність випадків захворювання на COVID-19 у її регіоні.

Заявниця є користувачем соціальної мережі «Instagram», де рекламує послуги свого салону манікюру.

13 травня 2020 року вона опублікувала наступний коментар: «У Краснодарі та прилеглих районах не було зареєстровано жодного випадку захворювання на коронавірус, і жоден пацієнт з діагнозом «коронавірус» не отримав результатів аналізів, які б його підтверджували. Подумайте, навіщо це нашій владі».

Одній людині сподобався її коментар, а інший користувач відповів, заявивши, що підтверджені випадки зараження дійсно існують, незважаючи на те, що деякі люди це заперечують. Автор коментаря закликав інших ухвалювати обґрунтовані рішення і думати про безпеку своїх близьких.

Заявниця відповіла на цей коментар: «Люди бояться говорити про це, тому що побоюються за свою роботу або навіть життя. Всі знають, що за зазначення коронавірусу як причини смерті в офіційних свідоцтвах про смерть, можна отримати гроші».

18 травня 2020 поліція повідомила заявницю про вчинення нею адміністративного правопорушення, передбаченого статтею 13.15 Кодексу про адміністративні правопорушення (далі – КпАП), а саме поширення недостовірної інформації в мережі Інтернет. Справа заявниці була передана на розгляд до суду.

Заявниця не визнала себе винною та пояснила судді, що її думка була заснована на інформації із відкритих джерел, таких як інтернет-медіа. Її твердження не можна вважати «завідомо неправдивими», оскільки наявність коронавірусу в Краснодарському краї офіційно не була підтверджена або спростована.

8 червня 2020 року мировий суддя визнав заявницю винною у поширенні недостовірної інформації, а саме твердження, що в Краснодарському краї немає коронавірусної інфекції. Рішення ґрунтувалося на таких доказах, як протокол про адміністративне правопорушення, роздруківка коментарів заявниці в Instagram та її показаннях поліції.

Суд зазначив, що під час розгляду справи заявниця не надала жодних доказів, що спростовували існування COVID-19 у Краснодарі та Краснодарському краї та які могли б підтвердити достовірність інформації, яку вона поширила в мережі «Інтернет». Як наслідок, суд визнав заявницю винною у вчиненні адміністративного правопорушення, передбаченого статтею 13.15 (9) КпАП та накладено штраф у розмірі 30 000 російських рублів (приблизно 390 євро на день ухвалення рішення).

Заявниця подала апеляцію, стверджуючи, що суд не урахував контекст її публікації і неправомірно переклав на неї тягар доказування. Вона зазначила, що суд не вимагав від поліції надати будь-які докази того, що її твердження не відповідають дійсності, і взяв на себе роль обвинувачення під час судового розгляду, незважаючи на відсутність державного обвинувача. Аргумент заявниці про те, що вона не подавала свою інформацію як достовірну і що її коментарі не становили ризику для здоров'я чи життя, не було розглянуто в судовому рішенні. Нарешті, заявниця стверджувала, що накладений штраф був надмірним.

8 липня 2020 року Жовтневий районний суд міста Краснодара відхилив апеляційну скаргу, посилаючись на регіональні правила запобігання поширенню інфекції COVID-19 як на доказ того, що твердження заявниці не відповідають дійсності.

Звертаючись до ЄСПЛ, заявниця скаржилася на те, що визнання її винною у поширенні «завідомо неправдивої інформації» порушило її право на свободу вираження поглядів, передбачене статтею 10 Конвенції. Також заявниця скаржилася за пунктом 1 статті 6 Конвенції на несправедливість судового розгляду з огляду на відсутність сторони обвинувачення в адміністративному провадженні відносно неї.

Оцінка Суду

Щодо стверджуваного порушення статті 10 Конвенції

Першочергово ЄСПЛ зазначив, що притягнення заявниці до адміністративної відповідальності та накладення штрафу становили втручання в її право на свободу вираження поглядів. Таке втручання порушуватиме статтю 10 Конвенції, якщо воно не є «передбаченим законом», не має однієї або кілької законних цілей, передбачених пунктом 2 зазначеної статті, і не є «необхідним у демократичному суспільстві» для досягнення цих цілей.

Суд вказав, що таке втручання мало правову підставу у внутрішньому законодавстві, а саме у статті 13.15(9) КпАП. Відповідно, необхідно встановити, чи були оскаржувані законодавчі положення застосовані передбачуваним чином.

Далі ЄСПЛ визнав, що боротьба з поширенням неправдивої інформації про COVID-19 може, у принципі, стосуватися законних цілей захисту здоров'я та громадської безпеки відповідно до пункту 2 статті 10 Конвенції, а захист громадського здоров'я визнано законною метою, що виправдовує певні обмеження прав, передбачених Конвенцією (див. *Vavříčka and Others v. the Czech Republic* [GC], №№ 47621/13 та 5 інших, § 272, від 8 квітня 2021 року (у контексті статті 8), та *Bielau v. Austria*, № 20007/22, § 39, від 27 серпня 2024 року).

Надаючи оцінку критерію «необхідності у демократичному суспільстві», ЄСПЛ зазначив, що він братиме до уваги безпрецедентний характер надзвичайної ситуації у сфері охорони здоров'я, пам'ятаючи при цьому, що винятки зі свободи вираження поглядів повинні тлумачитися суворо і що необхідність обмежень повинна бути встановлена переконливо (див. *Magyar Helsinki Bizottság v. Hungary* [GC], № 18030/11, § 187, від 8 листопада 2016 року).

Зважаючи на те, що заявниця вела особистий акаунт в Instagram, який в основному використовувався для реклами послуг її манікюрного салону, ЄСПЛ підкреслив, що вона не була професійним журналістом і не позиціонувала себе як джерело авторитетної інформації про пандемію. При цьому коментарі заявниці були зроблені у відповідь на статтю в новинах про ймовірні порушення у повідомленні про COVID-19, в яких вона висловлювала критику щодо передбачуваної відсутності прозорості, а не мала на меті надати перевірену фактичну інформацію. Відповідно, ЄСПЛ виснував, що застосування до неї тих самих стандартів перевірки, що й до професійних медіа, поклало б невинуватий тягар на її участь у публічних дебатах.

Щодо питання про те, чи навели національні суди відповідні та достатні підстави для втручання, ЄСПЛ звернув увагу на необхідність доведення наступних елементів, передбачених положеннями статті 13.15(9) КпАП, а саме: «завідомо неправдивість» інформації; «суспільна важливість»; представлення «під виглядом достовірних повідомлень»; створення конкретних ризиків для громадського здоров'я, безпеки або інфраструктури. Зазначені вимоги, на думку ЄСПЛ, встановлювали високий поріг, який, ймовірно, відображає намір законодавця розглядати лише найсерйозніші випадки дезінформації, які становлять конкретну небезпеку для суспільства.

ЄСПЛ констатував, що у справі заявниці національні суди фактично не встановили більшість з цих елементів. Так, вони не зробили жодної спроби встановити наміри заявниці щодо поширення цієї інформації або дослідити її пояснення про те, що вона покладалася на раніше опубліковані в Інтернеті джерела. Такий підхід фактично перетворив правопорушення з такого, що вимагає доведення завідомої неправдивості, на таке, що передбачає сувору відповідальність за недоведені твердження.

Щодо того, що є «суспільно важливою інформацією» у розумінні частини 9 статті 13.15 КпАП, ЄСПЛ зазначив, що коментарі відносно реакції влади на надзвичайну ситуацію у сфері охорони здоров'я та достовірності офіційної статистики, безсумнівно, стосуються питань, що становлять суспільний інтерес. Однак саме ця характеристика, яка робить це висловлювання «суспільно важливим», також відносить його до категорії захищених висловлювань за статтею 10 Конвенції. Підхід національних судів фактично покарав заявницю за участь у дебатах, яких вимагає демократичне суспільство, особливо під час кризи, коли прозорість і звітність мають першочергове значення. Коментарі були розміщені у квітні 2020 року, на ранніх стадіях пандемії COVID-19, коли інформація про вірус все ще з'являлася і швидко змінювалася. Схоже, що вони були зроблені у відповідь на статтю в новинах про ймовірні порушення у звітності про випадки захворювання та смерті від COVID-19. Замість того, щоб виглядати як навмисне поширення неправдивої інформації, ці заяви, схоже, висловлювали критику щодо передбачуваної непрозорості офіційної звітності (пункт 34 рішення).

ЄСПЛ також вказав, що національні суди не врахували призначення аккаунту заявниці, кількість поширень її коментарів, які були спростовані іншими користувачем та питання реального створення ризиків таким обмеженим поширенням інформації.

Поверхневий підхід судів у справі заявниці був серед іншого ускладнений структурною недосконалістю судового провадження – відсутністю сторони обвинувачення в суді, де суд виконує роль прокурора, що може підірвати змагальність провадження та поставити під загрозу неупередженість суду (див. *Karelin v. Russia*, № 926/08, §§ 51–65, від 20 вересня 2016 року; *Makarashvili and Others v. Georgia*, №№ 23158/20, 31365/20 та 32525/20, §§ 60–63, від 1 вересня 2022 року; та *Figurka v. Ukraine*, № 28232/22, § 29, від 16 листопада 2023 року). у цій справі вказаний структурний недолік означав, що жодна зі сторін не була зобов'язана доводити склад правопорушення, що призвело до перекладання судами цього тягара на заявницю.

З огляду на обставини справи заявниці ЄСПЛ не був переконаний, що втручання ґрунтувалося на відповідних і достатніх підставах або дійсно мало законні цілі, на які посилався Уряд. Хоча боротьба з дезінформацією під час надзвичайної ситуації у сфері охорони здоров'я може бути поважною метою, покарання осіб за висловлення скептицизму щодо офіційної інформації або заклики до більшої прозорості не сприяють досягненню цієї мети. на переконання ЄСПЛ, підхід до застосування статті 13.15 КпАП у справі заявниці видається більш розрахованим на те, щоб перешкоджати відкритій дискусії з питань, що становлять суспільний інтерес, аніж захищати громадське здоров'я.

Насамкінець ЄСПЛ визнав, що сума накладеного штрафу становила суттєвий фінансовий тягар для заявниці, як для власника малого бізнесу, не була незначною і могла мати стримуючий вплив на здійснення свободи вираження поглядів.

Таким чином, ЄСПЛ виснував, що втручання у свободу вираження поглядів заявниці не було «необхідним у демократичному суспільстві» і, відповідно, було порушення статті 10 Конвенції.

Щодо стверджуваного порушення пункту 1 статті 6 Конвенції

Розглянувши скаргу заявниці у цій частині ЄСПЛ, зважаючи на свою усталену практику, встановив, що вона не є явно необґрунтованою в розумінні статті підпункту «а» пункту 3 статті 35 Конвенції, а також не є неприйнятною з інших підстав, і свідчила про порушення статті пункту 1 статті 6 Конвенції.

Висновок

Порушення статті 10 Конвенції (свобода вираження поглядів).

Порушення пункту 1 статті 6 Конвенції (право на справедливий суд).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 29 квітня 2025 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

Обставини справи

Справа стосувалася визначення меж свободи вираження поглядів заявника під час судового провадження, зокрема щодо того, чи було виправдано накладення штрафу на нього як адвоката за образливі висловлювання на адресу суду в письмовому поданні, поданому в межах правового спору.

Заявник, Šedomir Basković, є професійним юристом. Рішенням від 13 жовтня 2008 року Окружний суд міста Сомбор постановив, що повноваження членів Міської ради Сомбора – серед яких на той час був і пан Basković – припинено. Однак у вересні 2011 року Конституційний суд Республіки Сербія зобов'язав Адміністративний суд внести зміни до зазначеного рішення, оскільки воно порушувало права заявника та інших позивачів. у листопаді того ж року Адміністративний суд у місті Нові-Сад виконав це зобов'язання.

Пан Basković, як особисто, так і як правовий представник інших членів Ради, звернувся з клопотанням про виконання цього рішення суду, вимагаючи підтвердити, що вони досі є чинними членами міської ради. у першій інстанції йому було відмовлено, після чого він подав апеляцію.

У своїх апеляційних доводах він заявив, що рішення суду є результатом «різновиду канцелярського бюрократичного обмежувального тлумачення Закону про виконавче провадження» та охарактеризував суддів суду, який розглядав питання виконання, як «юридичних геніїв і правових гігантів [громад]». Він також зазначив, що «висновок [Адміністративного суду] є верхом нісенітниць, яка не заслуговує на жоден подальший коментар. чи це було написано зі злого наміру... чи через брак знань – таке рішення та його обґрунтування несумісні з діями професійної судової влади в державі, яка декларує себе як правова, якою Сербія нібито є».

У зв'язку з цими висловлюваннями суд першої інстанції наклав на нього штраф у розмірі 100 000 сербських динарів (приблизно 910 євро на той момент), визнавши їх образливими щодо суду. Згодом сума штрафу була зменшена до 50 000 динарів. Подана заявником конституційна скарга була відхилена.

21 червня 2017 року, посилаючись на статтю 10 (свобода вираження поглядів), пан Basković подав заяву до ЄСПЛ, в якій скаржився на накладений на нього штраф, стверджуючи, що його слова не були образливими.

Раніше пан Basković вже подавав іншу, не пов'язану з цією справою, заяву до ЄСПЛ, за якою рішення було ухвалено 7 лютого 2012 року.

Оцінка Суду

Сторони не заперечували, що накладення штрафу становило втручання у право заявника на свободу вираження поглядів. ЄСПЛ погодився з цим. Таке втручання мало законодавче підґрунтя, а саме в положеннях статті 46 Конституції Сербії та статтях 33 і 51 Закону про виконавче провадження (Zakon o izvršenju i obezbeđenju). ЄСПЛ дійшов висновку, що накладення штрафу мало легітимну мету – підтримання авторитету судової влади.

Національні суди, накладаючи штраф, встановили, що висловлювання заявника були образливими, і що їхньою метою було не оскарження рішення у справі про виконання, а радше приниження професіоналізму, знань та гідності суду й судді. ЄСПЛ відзначив, що пан Vasković охарактеризував рішення як «канцелярщину» та «юридичну нісенітницю», яка стала результатом або злого наміру, або некомпетентності, та однозначно – непрофесійності. Він висміяв професіоналізм суддів, називаючи їх «юридичними геніями» і «правовими гігантами», посилаючись на їхню «геніальність»; натякав, що їхні дії є зловживанням владою. Оскільки рішення було ухвалено в порядку одноособового провадження, висловлювання мали персоналізований характер і були спрямовані безпосередньо проти судді, який розглядав справу.

Загалом, ЄСПЛ дійшов висновку, що ці висловлювання мали на меті знецінення сербської судової системи та підризи професійної репутації конкретного судді. Суд також звернув увагу, що рішення про накладення штрафу було предметом ефективного судового перегляду, а сума штрафу знаходилася в нижній межі дозволеної шкали. Мотивування, надане національними судами на підтвердження правомірності втручання, було «релевантним і достатнім», а застосовані заходи не були непропорційними.

Таким чином, ЄСПЛ не встановив порушення статті 10 Конвенції.

Висновок

Відсутність порушення статті 10 Конвенції (свобода вираження поглядів).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 8 квітня 2025 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

Обставини справи

Заявник, Abdül Samed Tergek, відбуває покарання у в'язниці провінції Коджаелі (Туреччина) внаслідок засудження за членство в озброєній терористичній організації, яку турецька влада називає «Фетуллахістська терористична організація/Паралельна державна структура» (Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması).

Справа стосувалася утримання адміністрацією в'язниці кореспонденції, що була адресована заявнику від його сестри та дружини. Кореспонденція складалася з листів, записок, зображень та роздруківок з інтернет-сайтів. Зрештою листи були передані заявнику, але роздруківки – ні.

Заявник скаржився, що затримка доставки та утримання адресованих йому документів становила порушення його прав згідно з Конвенцією. Він стверджував, що причини, наведені національними органами влади в оскаржуваних рішеннях, не були належним чином обґрунтовані і не виправдовували затримку цих документів.

Оцінка Суду

ЄСПЛ нагадав, що ув'язнені продовжують користуватися всіма основними правами і свободами, гарантованими Конвенцією (за винятком права на свободу), зокрема правом на свободу вираження поглядів, яке включає право на отримання інформації чи ідей. Тому ЄСПЛ виснував, що відмова національних органів влади передати заявнику запитувані документи становила втручання в зазначене право.

ЄСПЛ визнав, що втручання, на яке скаржився заявник, мало правову основу у національному законодавстві Туреччини та легітимну мету в розумінні пункту 2 статті 10 Конвенції, а саме захист національної безпеки й запобігання заворушенням і злочинності.

Стосовно необхідності втручання ЄСПЛ нагадав принципи, що впливають з його практики щодо свободи вираження поглядів, які узагальнені, зокрема, у справах *Bédat v. Switzerland* ([GC], № 56925/08, від 29 березня 2016 року) та *Kula v. Turkey* (№ 20233/06, §§ 45–46, від 19 червня 2018 року). Так, для визначення того, чи було втручання у право заявника на свободу вираження поглядів переконливо обґрунтованим у цій справі, ЄСПЛ мав оцінити: чи були причини, наведені національними органами влади для обґрунтування втручання, «відповідними та достатніми», і чи був ужитий захід «пропорційним легітимній меті».

Щодо визначення пропорційності загального заходу в контексті ненадання ув'язненому друкованих документів виключно на підставі їхнього формату ЄСПЛ зазначив, що якість судового перегляду необхідності заходу на національному рівні має особливе значення, у тому числі стосовно застосування свободи розсуду (див. *Animal Defenders International v. United Kingdom* [GC], № 48876/08, § 108, ECHR 2013 (витяги)). Загальний захід є більш практичним засобом досягнення легітимної мети, ніж положення, яке дозволяє розгляд кожної справи окремо, оскільки остання система, ймовірно, призведе до значної невизначеності, судових спорів, витрат та затримок, або до дискримінації та свавілля. Проте спосіб застосування загального заходу до обставин конкретної справи допомагає виявити його практичний вплив і тому є релевантним для оцінки пропорційності. Це робить загальний захід важливим фактором, який слід враховувати. Тому чим переконливішими є обґрунтування загального заходу, тим менше значення ЄСПЛ надає впливу цього заходу на справу, що розглядається.

При дослідженні обставин цієї справи ЄСПЛ наголосив на критеріях, викладених Конституційним Судом Туреччини в рішенні *Diyadin Akdemir*, які тюремна адміністрація повинна враховувати при розгляді ксерокопій документів, що надсилаються ув'язненим. Конституційний Суд чітко зазначив, що стаття 62 Закону № 5275 стосується конкретно «періодичних та неперіодичних видань», а ксерокопії документів не охоплюються цією статтею. Застосування тих самих критеріїв перевірки до останніх, що й до періодичних та неперіодичних видань, створило б необґрунтоване навантаження на адміністрацію в'язниці та національні суди.

ЄСПЛ зазначив, що Конституційний Суд забезпечив баланс між правом ув'язнених на доступ до інформації та ідей, з одного боку, і обов'язками й навантаженням адміністрації в'язниці – з іншого, а також із серйозними ризиками, пов'язаними з внутрішньоорганізаційною комунікацією. Перегляд великого обсягу друкованих або копійованих документів на додаток до звичайних публікацій, що надсилаються ув'язненим, дійсно може перевантажити персонал в'язниці, перешкоджати виконанню їхніх обов'язків та створити надмірне навантаження на судову систему. ЄСПЛ також визнав суттєві відмінності між роздруківками чи ксерокопіями й офіційно опублікованими книгами чи періодичними виданнями, які, як правило, проходять ретельну перевірку та регуляторний контроль перед випуском для забезпечення відповідності правовим стандартам. Роздруківки та ксерокопії, що надсилаються ув'язненим, навпаки ж, не проходять такої попередньої перевірки, що створює специфічні ризики для безпеки та порядку у пенітенціарних установах, включаючи підвищений ризик проникнення певних зовнішніх комунікацій серед великої кількості роздруківок.

Отже, ЄСПЛ виснував, що за обставин цієї справи не можна вважати, що право заявника на свободу отримання інформації та ідей було непропорційно обмежене його неможливістю отримати доступ до роздрукованих матеріалів, надісланих йому поштою. Водночас ЄСПЛ наголосив, що питання регулювання способу, у який ув'язнені можуть отримувати ксерокопійовані або друковані документи, належить до свободи розсуду національних органів влади, тому він не мав підстав для підміни позиції Конституційного Суду своєю.

Висновок

Відсутність порушення статті 10 Конвенції (свобода вираження поглядів).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 29 квітня 2025 року та набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

SYTNYK v. Ukraine (№ 16497/20)

Обставини справи

Справа стосувалася притягнення колишнього директора Національного антикорупційного бюро України (далі – НАБУ) до адміністративної відповідальності за статтею 172-5 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків та внесення його імені на невизначений термін до Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення (далі – Реєстр корупціонерів).

У 2019 році Генеральна прокуратура розпочала проти заявника, який у той час очолював НАБУ, розслідування за звинуваченнями в корупції через ймовірне отримання ним у порушення вимог законодавства подарунків у формі відпочинку на території риболовецького та мисливського господарства. Основним свідком виступив один з друзів заявника, Н., який заявив, що він разом із своїм родичем К. брав участь в організації відпочинку для заявника та його родини і друзів. у своїх перших свідченнях Н. заявив, що п'ять разів організовував відпочинок у 2017–2019 роках загальною вартістю понад 16 000 євро, але пізніше він вже вказував лише два короткі відпочинки у 2018 та 2019 роках вартістю 250 євро. Він заявив, що взяв на себе всі пов'язані з цим витрати і ніколи не отримував від заявника відшкодування.

Заявник заперечував вчинення ним будь-яких неправомірних дій. Він заявив, що Н. двічі винаймав для нього будинок для відпочинку, але він повністю відшкодував витрати своєму другові. Він також стверджував, що розділив орендований будинок і пов'язані з ним витрати з друзями. Ці друзі підтвердили це у своїх свідченнях. Заявник також стверджував, що заяви Н. до поліції та прокуратури могли бути зроблені під тиском, оскільки до цього Н. подав заяву про зняття з нього судимості.

Загалом, заявник стверджував, що провадження проти нього було помстою за розслідування НАБУ звинувачень у корупції за участю родини Генерального прокурора та розкраданні державних коштів у великих розмірах посадовцем Міністерства внутрішніх справ. у вересні 2019 року заявник був визнаний винним у суді першої інстанції, а згодом апеляційний суд підтримав це рішення.

Свої висновки суди ґрунтували на свідченнях Н. Вони встановили, що заявник не надав жодних доказів того, що він відшкодував збитки Н., і що свідчення його друзів не мають доказової сили. Суди відхилили аргумент заявника про те, що будинок для відпочинку орендували кілька сімей, які

розділили між собою всі витрати. на думку судів, інші сім'ї були його гостями, а тому він один повинен був нести всі витрати.

Протягом усього судового розгляду заявник висловлював сумніви щодо неупередженості судді, який розглядав його справу в першій інстанції. Він побоювався, що органи прокуратури мають важелі впливу на суддю, оскільки він був свідком у кримінальному провадженні проти колишнього прокурора, в якому потенційно міг стати підозрюваним. Однак суддя суду першої інстанції відхилив як необґрунтоване прохання заявника про відвід, а апеляційний суд жодним чином не прокоментував ці побоювання заявника.

Незабаром після цього прізвище, ім'я, по батькові, місце роботи та посада заявника з описом правопорушення були внесені до загальнодоступного Реєстру корупціонерів.

Провадження проти пана Ситника широко висвітлювалося у засобах масової інформації в Україні. на початку справи в ЗМІ потрапила інформація, яка висвітлювала «розкішний» відпочинок заявника, оплачений Н. у наступні роки в статтях, що висвітлювали розвиток кар'єри заявника (у 2022 році він був призначений заступником голови Національного агентства з питань запобігання корупції), неодноразово ставилася під сумнів легітимність розслідувань НАБУ через те, що сам директор був внесений до Реєстру корупціонерів.

Оцінка Суду

Щодо стверджуваного порушення пункту 1 статті 6 Конвенції

ЄСПЛ зазначив, що заявника було визнано винним у прийнятті подарунка від Н. насамперед на підставі заяв останнього про те, що він взяв на себе витрати, пов'язані із відпочинком заявника, проте свідчення Н. були неточними та непослідовними. Невідповідності між власними заявами Н., зробленими у різний час, давали серйозні підстави для того, щоб поставити під сумнів достовірність цього свідка та доказову цінність його показань. Тим більше, що вони також певною мірою суперечили показанням свідка К. Враховуючи вирішальну роль показань Н. для результату провадження у справі про адміністративне правопорушення щодо заявника, заявник міг обґрунтовано очікувати на отримання конкретної та чіткої відповіді на свої аргументи щодо якості цих показань. Проте ні суд першої інстанції, ні суд апеляційної інстанції не надали жодної оцінки відповідним доводам заявника. Суди також не взяли до уваги показання свідків з боку захисту.

ЄСПЛ також вказав, що суди першої та апеляційної інстанції не розглянули аргументи заявника щодо того, що на Н. міг чинитися тиск, що могло поставити під сумнів достовірність його свідчень.

З огляду на вищевикладене ЄСПЛ вважав, що підхід національних судів, які прийняли показання Н. як вирішальний доказ для засудження заявника, не розглянувши жодного з серйозних аргументів останнього, які ставили під сумнів їхню достовірність, був явно необґрунтованим.

Розрахунок вартості передбачуваного подарунка також був важливим для результату провадження, враховуючи, що застосовні правові норми дозволяли, за певних умов, приймати подарунки обмеженої вартості. Хоча беззаперечним було те, що заявник проживав у будинку відпочинку з однією сім'єю у грудні 2018 року – січні 2019 року та з двома іншими сім'ями у березні 2019 року, і друзі заявника, з якими він ділив орендований будинок для відпочинку, постійно стверджували, що вони розділили всі витрати між собою, суд першої інстанції вирішив, що заявник повинен був нести всі витрати самотійно. Відповідні заперечення захисту були відхилені на тій підставі, що заявник був єдиним «замовником відповідних послуг», а інші перебували там на його запрошення.

З огляду на ці міркування ЄСПЛ дійшов висновку, що, відхиливши без будь-якої оцінки ключові аргументи захисту та проігнорувавши показання свідків захисту, національні суди свавільно розподілили тягар доказування та позбавили заявника будь-якої практичної можливості ефективно оскаржити висунуті проти нього обвинувачення.

Щодо стверджуваного порушення статті 8 Конвенції

У цій справі публікація імені заявника в Реєстрі корупціонерів ґрунтувалася на статті 59 Закону «Про запобігання корупції», яка передбачала автоматичне застосування цього заходу у всіх випадках, коли особу було визнано такою, що несе кримінальну, адміністративну, дисциплінарну або цивільно-правову відповідальність за вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення. Таким чином, ця публікація була здійснена «відповідно до закону».

ЄСПЛ також погодився з аргументом Уряду про те, що оскаржуваний захід можна вважати спрямованим на запобігання корупції на державній службі, а отже, він переслідував законну мету.

ЄСПЛ зазначив, що для визначення того, чи було втручання «необхідним у демократичному суспільстві», необхідно визначити, чи забезпечив процес прийняття рішень в цілому необхідний захист інтересів заявника. Посилаючись на свої висновки за пунктом 1 статті 6 Конвенції ЄСПЛ визнав, що національні органи влади не навели «відповідних та достатніх» підстав для втручання у право заявника на повагу до його приватного життя.

що стосується пропорційності оскаржуваного заходу, ЄСПЛ зазначив, що відповідно до чинних в Україні правових норм, які стосуються Реєстру корупціонерів, після внесення особи до цього реєстру її ім'я залишається в ньому

на невизначений строк, за винятком деяких вузько витлумачених винятків. Хоча стаття 39 КУпАП передбачає, що якщо особа, яку було засуджено за вчинення адміністративного правопорушення, протягом року не вчинить нового адміністративного правопорушення, вона вважається такою, що не має судимості, було незрозумілим, як це положення могло бути реалізоване на практиці, якщо інформація про особу продовжувала залишатися в Реєстрі корупціонерів навіть після цього, і не було можливості її видалити.

У справі заявника минуло більше п'яти років з дати ухвалення остаточного судового рішення, яким його було визнано винним у вчиненні адміністративного правопорушення. Протягом більшої частини цього часу його повне ім'я залишалося опублікованим у Реєстрі корупціонерів, що позбавляло заявника будь-яких засобів захисту від посягань на його моральну та професійну доброчесність. Більше того, якщо чинне законодавство не зміниться, така ситуація триватиме невизначено довго. ЄСПЛ зазначив, що за таких обставин і незалежно від будь-яких інших аргументів, висунутих заявником, вимога пропорційності не була дотримана. Отже, втручання у право заявника на повагу до його приватного життя не ґрунтувалося на відповідних та достатніх підставах і не було пропорційним досягненню заявленої законної мети.

Щодо стверджуваного порушення статті 18 Конвенції

ЄСПЛ звернув увагу на деякі обставини, пов'язані з провадженням у справі про адміністративне правопорушення проти заявника, які могли бути витлумачені як такі, що свідчать про певну приховану мету.

Згідно з твердженнями заявника, які були послідовними протягом усього судового розгляду і які так і не були спростовані, у березні 2019 року його друг, Н., звернувся до органів влади з проханням зняти з нього стару судимість за кримінальне правопорушення. ЄСПЛ прийняв аргумент заявника про те, що це може розглядатися як надання органам прокуратури засобів впливу на Н. Він зазначив, що незабаром після цього Н. був допитаний Генпрокуратурою як свідок у рамках кримінального розслідування, не пов'язаного з подіями цієї справи (пункт 15 рішення). Здається, Н. згадував щось про те, що він брав участь в організації відпочинку для сім'ї заявника (*ibid.*), але невідомо, якого саме і за яких обставин. Як впливало з протоколу його другого допиту 23 квітня 2019 року, цього разу присвяченого виключно питанню його ймовірного фінансування відпочинку заявника, саме слідчий, як видається, підсумував виклад подій, нібито раніше наданий Н., і в основному вимагав від останнього підтвердження цього (див. пункт 16 вище).

Крім того, згідно з протоколом допиту від 23 квітня 2019 року Н. стверджував, що витратив понад 16 000 євро на відпочинок заявника, тоді як пізніше відповідна сума у його твердженнях зменшилася до приблизно 250 євро.

на той час протокол допиту свідка, в якому згадується про 16 000 євро, був переданий до медіа «джерелом у правоохоронних органах» і отримав широкий розголос в ЗМІ, які в основному наголошували на надзвичайно великих сумах, нібито витрачених на «розкішний» відпочинок заявника. на цьому тлі Генеральний прокурор зробив публічну заяву про те, що заявник міг «забути сплатити досить значні рахунки за відпочинок своєї сім'ї та друзів» (див. пункт 19 вище).

ЄСПЛ вважав, що всі вищезазначені обставини, взяті в сукупності, вказують на те, що, окрім задекларованої мети перевірки заяви про корупцію, органи прокуратури могли мати на меті особисту дискредитацію заявника. Більше того, видається, що саме ця прихована мета була тією, яка дійсно керувала органами влади. у зв'язку з цим ЄСПЛ послався на: існування певного антагонізму між НАБУ та ГПУ; вразливість Н. до тиску з боку органів прокуратури, незрозумілі обставини, за яких він зробив свої перші заяви щодо заявника, які були витлумачені як такі, що викривають останнього; різницю між сумою, яка спочатку стверджувалася у зв'язку з відпочинком заявника, про яку стало відомо медіа, та сумою, яку Н. назвав згодом; існування самого витоку інформації; а також публічну заяву Генпрокурора.

ЄСПЛ також відзначив, що розслідування було згодом доручено Національній поліції, яка перебувала під керівництвом Міністра внутрішніх справ, вороже ставлення якого до заявника було загальновідомим.

Що стосується судового провадження у справі заявника, ЄСПЛ повторив, що воно було скомпрометовано серйозними недоліками. ЄСПЛ вважав, що спосіб, у який здійснювалося провадження, не тільки не розвіяв вже існуючу на той час серйозну підозру щодо переважання прихованих мотивів у кримінальному переслідуванні заявника, а навпаки, сприяв цьому.

З огляду на все вищевикладене ЄСПЛ визнав достатньо встановленим, що основною метою органів влади у цій справі було не запобігання корупції на державній службі, як стверджував Уряд, а скоріше особистий напад на моральну та професійну доброчесність заявника.

Висновок

Порушення пункту 1 статті 6 Конвенції (право на справедливий суд).

Порушення статті 8 Конвенції (право на повагу до приватного життя).

Порушення статті 18 Конвенції (межі застосування обмежень прав) у поєднанні зі статтями 6 та 8.

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 24 квітня 2025 року та набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

СТАТТЯ 1 ПЕРШОГО ПРОТОКОЛУ до КОНВЕНЦІЇ (ЗАХИСТ ВЛАСНОСТІ)

STĂVILĂ v. the Republic of Moldova (№ 25819/12)

Обставини справи

Заявник у цій справі був генеральним директором та асоційованим членом, якому належало 70 % активів товариства з обмеженою відповідальністю «Хенон S.R.L.» (далі – Хенон). Інші 30 % належали V. V.

1 грудня 2010 року V. V. подав позов до суду про виключення заявника зі списку власників Хенон, посилаючись переважно на статтю 154 Цивільного кодексу (див. пункт 8 рішення). Він звинувачував заявника в шахрайстві й стверджував, що заявник розпоряджався активами Хенон у спосіб, що завдавав шкоди товариству. Він також просив суд призначити судову експертизу для визначення загального економічного стану Хенон і вартості частки його асоційованих членів.

27 вересня 2011 року суд першої інстанції відхилив позов, не задовольнивши прохання про проведення вищезазначеної експертизи.

17 січня 2012 року Апеляційний суд міста Кишинів скасував рішення суду першої інстанції і ухвалив нове рішення, яким постановив виключити заявника зі списку акціонерів. Він встановив, що в серпні 2009 року заявник, як адміністратор Хенон, продав три квартири, що належали товариству, приватній компанії W., 50 % акцій якої належали дружині заявника. Загальна ціна продажу становила

1 045 651 молдавських леїв (MDL) (64 843 EUR), водночас в експертному висновку їхню вартість було оцінено в 1 260 000 MDL (78 135 EUR).

Хенон також продав W. автомобіль за 6 000 MDL (381 EUR). V. V. стверджував, що автомобіль насправді коштував 10 000 EUR. Експертна оцінка вартості автомобіля не проводилася.

16 травня 2012 року Верховний Суд залишив рішення суду нижчої інстанції без змін, визнавши, що заявник ошукав товариство, свідомо та навмисно завдавши шкоди його інтересам.

До ЄСПЛ заявник скаржився за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції на непропорційність застосованих до нього заходів, що призвели до втрати ним контролю над компанією.

Оцінка Суду

ЄСПЛ повторив, що стаття 1 Першого протоколу, основною метою якої є захист особи від необґрунтованого втручання Держави в мирне користування її

майном, може також передбачати позитивні зобов'язання, що вимагають від Держави вжиття певних заходів, необхідних для захисту права власності, особливо тоді, коли існує прямий зв'язок між заходами, вжиття яких заявник може законно очікувати від органів влади, та його ефективним володінням своїм майном (див. *Sovtransavto Holding v. Ukraine*, № 48553/99, § 96, ECHR 2002-VII). Навіть у горизонтальних відносинах можуть бути присутні міркування громадського інтересу, що можуть накладати на Державу певні зобов'язання (див. *Zolotas v. Greece* (№ 2), № 66610/09, § 39, ECHR 2013 (витяги)).

Межі між позитивними та негативними зобов'язаннями Держави за статтею 1 Першого протоколу не підлягають точному визначенню. Проте застосовні принципи є подібними. Незалежно від того, чи розглядається справа в контексті позитивного зобов'язання Держави, чи в контексті втручання органу державної влади, що потребує обґрунтування, критерії, що застосовуються, не відрізняються за своєю суттю. Втручання в мирне володіння майном, так само як й утримання від дій повинні забезпечувати справедливий баланс між вимогами загального інтересу суспільства та вимогами захисту основоположних прав особи (там само, § 40; див. також *Sporrong and Lönnroth v. Sweden*, від 23 вересня 1982 року, § 69, Серія A № 52, і *Kotov v. Russia* [GC], № 54522/00, § 110, від 3 квітня 2012 року).

У цій справі ЄСПЛ вважав, що внаслідок судових рішень, що призвели до втрати заявником контролю над своєю компанією, було втручання в право заявника, гарантоване статтею 1 Першого протоколу.

Це втручання було передбачене законом (див. пункти 8 і 9 рішення). ЄСПЛ припустив, що вжиті заходи відповідали суспільним інтересам, а саме зобов'язанню Держави захищати права міноритарних власників у приватних компаніях.

Тому ЄСПЛ проаналізував, чи був захід, вжитий щодо заявника, пропорційним відповідному суспільному інтересу.

Національні суди зазначили, що в діях заявника не було нічого незаконного і що всі укладені ним договори залишалися чинними (див. пункт 4 рішення). Однак вони також встановили, що він діяв за наявності конфлікту інтересів і в такий спосіб завдав істотної шкоди компанії. ЄСПЛ вважав, що шкода, заподіяна власній приватній компанії, сама по собі не є підставою для втручання Держави. Реакцію національних судів було зумовлено скаргою міноритарного власника V. V. щодо того, що це порушило його право власності, зменшивши вартість його частки в компанії. Відповідно, органи влади мали позитивне зобов'язання захищати право власності міноритарного власника від зловживання з боку мажоритарного власника, дотримуючись при цьому принципу пропорційності засобів, що застосовуються для досягнення

поставленої мети (див. пункт 14 рішення; див. також, *mutatis mutandis*, *Suda v. the Czech Republic*, № 1643/06, § 55, від 28 жовтня 2010 року).

У зв'язку з цим зазначається, що закон передбачав для V. V. три різні способи захисту своїх прав у компанії: (а) він міг вимагати від адміністратора, відповідно до статті 73 Закону про товариства з обмеженою відповідальністю (див. пункт 9 рішення), відшкодувати компанії заподіяні їй збитки, (б) він міг продати свою частку в компанії, якщо був незадоволений способом її управління, і (в) він міг звернутися до суду з вимогою про виключення адміністратора.

Суди були зобов'язані відповісти на конкретну позовну вимогу V. V., а саме виключення заявника. Водночас, вирішуючи, чи є цей захід пропорційним меті захисту прав V. V., суди повинні були врахувати, що виключення асоційованого члена є найсерйознішою формою втручання в його права. Однак вони не розглянули, чи могли інші способи захисту, згадані вище, достатньо захистити права V. V. без повного виключення заявника з компанії. Суди не взяли до уваги той факт, що заявник володів 70 % компанії. Виключення його з компанії фактично означало експропріацію компанії на користь міноритарного власника.

Дійсно, можуть існувати ситуації, коли інші, менш серйозні форми втручання можуть виявитися недостатніми, і коли усунення мажоритарного власника, що вчинив порушення, є єдиним можливим способом ефективного захисту прав міноритарних власників. Наприклад, мажоритарний власник може керувати компанією в спосіб, що ставить під загрозу її існування, або він може бути неплатоспроможним, а отже, не в змозі відшкодувати компанії завдані збитки. Однак для того, щоб вирішити, чи компанію було доведено до такої крайньої ситуації, національні суди мали б визначити загальний вплив дій мажоритарного власника на компанію. у цій справі незрозуміло, яким чином суди могли визначити, що заявник завдав такої істотної шкоди компанії без проведення аудиту або іншої експертної оцінки її справжнього економічного стану та розміру завданої шкоди. Це прямо вимагалось (див. пункт 3 рішення), але ніколи не було зроблено. Також зазначається, що загальний розмір збитків, заподіяних заявником, становив від 344 000 до 423 000 EUR, що менше, ніж збитки, заподіяні V. V. (див. пункт 2 рішення), що становили понад 500 000 EUR. Оцінені збитки, заподіяні діями заявника, становили лише невелику частину загального боргу Хепон, що в 2010 році становив понад 2,5 млн EUR. Однак до 2012 року компанія все ще функціонувала, і на той час жодна зі сторін або суди в національному провадженні не згадували про неповернення нею будь-яких її боргів або процес ліквідації. Національні суди ніколи не перевіряли, наскільки дії заявника справді ставили під загрозу існування компанії такою мірою, що це вимагало б фактично відібрати в нього компанію, а також не оцінювали його спроможність відшкодувати Хепон завдану шкоду, як це було зроблено щодо V. V.

ЄСПЛ дійшов висновку, що національні суди не провели належної оцінки пропорційності заходу, вжитого з метою захисту прав V. V. Вони підтримали найсерйознішу форму втручання, експропріювавши, по суті, компанію заявника на користь міноритарного власника, не визначивши, чи його дії спричинили настільки серйозні наслідки для міноритарного власника, що інші, менш суворі засоби, передбачені законом, не були б достатніми.

Відповідно, було порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції.

Висновок

Порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції (захист власності).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 24 квітня 2025 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

РІШЕННЯ ЄСПЛ ПРОТИ УКРАЇНИ

Стаття 2 Конвенції (право на життя)

GREBENYUK v. Ukraine (№ 42805/23): непроведення ефективного розслідування дорожньо-транспортної пригоди, яка становила загрозу життю, до якої не були причетні представники Держави – порушення

Стаття 3 Конвенції (заборона катування)

AGUREYEV AND OTHERS v. Ukraine (№ 1843/23 та 5 інших заяв – див. перелік у Додатку): неналежні умови тримання під вартою та відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту; інші скарги, висунуті за усталеною практикою Суду (див. перелік у Додатку) – порушення

SKOROKHOD AND OTHERS v. Ukraine (№ 230/24 та 10 інших заяв – див. перелік у Додатку): неналежні умови тримання під вартою та відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту; інші скарги, висунуті за усталеною практикою Суду (див. перелік у Додатку) – порушення

Стаття 5 Конвенції (право на свободу та особисту недоторканність)

BOGAY AND OTHERS v. Ukraine (№ 38283/18): незаконне затримання заявників протягом двох-трьох годин у відділку поліції після участі в мирній акції протесту проти використання тварин у цирках – порушення; відсутність порушення статті 11 Конвенції у поєднанні зі статтею 10 Конвенції щодо перевірки речей заявників поліцією; порушення статті 11 Конвенції у поєднанні зі статтею 10 Конвенції щодо затримання та ув'язнення заявників

BEREZHNA v. Ukraine (№ 40424/23): незадокументоване позбавлення свободи або затримка у складанні протоколу затримання – порушення; інші скарги, висунуті за усталеною практикою Суду (див. перелік у Додатку) – порушення

GRYGORENKO AND OTHERS v. Ukraine (№ 40298/23 та 4 інші заяви – див. перелік у Додатку): надмірна тривалість досудового тримання заявників під вартою – порушення

Стаття 6 Конвенції (право на справедливий суд)

MYRONCHUK AND OTHERS v. Ukraine (№ 7206/19 та 4 інші заяви – див. перелік у Додатку): надмірна тривалість цивільних проваджень та відсутність ефективного засобу правового захисту – порушення

KHRYAPA v. Ukraine (№ 57310/17): надмірна тривалість цивільних проваджень та відсутність ефективного засобу правового захисту – порушення

OLISHCHUK AND OTHERS v. Ukraine (№ 17774/24 та 2 інші заяви): надмірна тривалість кримінальних проваджень та відсутність ефективного засобу правового захисту – порушення

VOROSHYLO v. Ukraine (№ 9627/23): невручення заявнику копії апеляційної скарги відповідача у справі – порушення

OBARANCHUK v. Ukraine (№ 41443/16): прийняття до розгляду апеляційної скарги на остаточне судове рішення, ухвалене на користь заявниці, від сторони, яка не брала участі в початковому провадженні, та скасування цього рішення в апеляційному порядку в порушення принципу правової визначеності – порушення; порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції

POPOVA AND OTHERS v. Ukraine (№ 22429/23 та 6 інших заяв – див. перелік у Додатку): надмірна тривалість кримінальних проваджень та відсутність ефективного засобу правового захисту – порушення

SPEKTOR v. Ukraine (№ 11119/24): відмова у доступі до суду апеляційної інстанції – порушення

Стаття 34 Конвенції (індивідуальні заяви)

BOGDAN SHEVCHUK v. Ukraine (№ 55737/16): стверджуваний тиск на заявника для відкликання ним своєї заяви, поданої до ЄСПЛ – порушення; порушення пункту 1 статті 5 Конвенції стосовно незаконності ув'язнення з 28 серпня по 18 жовтня 2016 року

Стаття 1 Першого протоколу до Конвенції (захист власності)

SHPITALNIK AND ARTYUKH v. Ukraine (№ 83711/17 та № 23257/18): накладення непропорційних санкцій (вилучення незадекларованої готівки та накладення штрафу) за порушення митних правил – порушення

GOROPASHYN v. Ukraine (№ 67127/16): позбавлення заявника його земельної ділянки без адекватної компенсації через помилки державних органів при розподілі земель – порушення

LUPASHKU v. Ukraine (№ 57149/14): позбавлення заявниці права власності на квартиру, яку вона приватизувала за участю місцевої влади, без належного судового розгляду та обґрунтування – порушення

Огляд рішень Європейського суду з прав людини (квітень 2025 року) / Відп. за вип.: О.Ю.Тарасенко, Д. О. Мудрак, А. А. Петренко, Т. В. Простибоженко, Т. Р. Цибульська, Д. О. Штода, Ю. В. Місько, Р. Ш. Бабанли. Київ, 2025. – 69 с.

Застереження:

1. Огляд окремих судових рішень, зокрема і їх переклад, здійснюють працівники департаменту аналітичної та правової роботи Верховного Суду з використанням матеріалів, розміщених на вебсайтах Європейського суду з прав людини:

<https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home>

<https://hudoc.echr.coe.int>

2. Огляд рішень здійснено з метою ознайомлення з їх коротким змістом. Для повного розуміння суті висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним на вебресурсах Європейського суду з прав людини.

3. Інформація має суто допоміжний та довідковий характер і не має на меті висвітлити суть усієї проблематики, яка вирішується відповідними судовими рішеннями.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 [@supremecourt_ua](https://www.instagram.com/supremecourt_ua)